

Studying the Feeling of Distributive Justice among Khorramabad Citizens in Government Welfare Programs

Meisam Hasheminiya

Ph.D Candidate of Economic Sociology and Development, Faculty of Humanities, Azad shahr Branch, Islamic Azad University, Azad shahr, Iran.

Rahmatollah Amirahmadi *

Assistant professor of Sociology, Faculty of Humanities, Azad shahr Branch, Islamic Azad University, Azad shahr, Iran.

Hosein Abolhasan Tanhaei

Associate professor of Sociology, Faculty of Social Sciences, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

1. Introduction

Despite the claims by the Iranian post-revolution governments on providing social welfare in Iran, it is necessary to assess their welfare programs especially in the field of social justice (distributive, routine, and interactive.) Meanwhile, citizens themselves are the most appropriate references in assessing welfare, because these programs are to promote both quantitatively and qualitatively their welfare and comfort. Therefore, based on the triple principles of distributive justice including fairness, equity, and need, citizens want resources and rewards to be distributed equally based on different individuals' or units' participation and needs.

In the present research, selecting Khorramabad (Lorestan province) to study the feeling of distributive justice regarding the public welfare programs, aside from the researcher's interests, has strong roots in the relation and correlation between welfare and geographical indices and ethnical differences. Despite the social

* Corresponding Author: amirahmadi569@yahoo.com

How to Cite: Hasheminiya, M; Amirahmadi, R; Tanhaei, H. A. (2023). The Study of Distributive Justice Feeling among Khorramabad Citizens Regarding Welfare Programs of the Iranian Government, *Journal of Social Development and Welfare Planning*, 14 (55). 47-89.

sensitivities in Iranian underprivileged provinces, the subject hasn't been discussed as it ought to be in the researches carried out on the social welfare issues. The most of the researches assessing Iranian post-revolution governments' welfare programs are elite-based or text-based and, they haven't paid attention to the welfare construct from the standpoint of citizens. On the other hand, considering economic and social crises in Iran and consequences of Corona-virus outbreak, with most of the society's individuals falling under poverty threshold and to lower levels, and with the needs on Maslow's needs hierarchy becoming prominent, some new impacts resulting from welfare justice issues could be seen in comparison with the past decades. Therefore, the necessity to do the present research has been doubled.

2. Methodology

Quantitative approach along with cross-sectional survey were used in the present research. According to census by the Iranian Statistics Center, Khorramabad citizens, as the research statistical population, include 373416 individuals. Based on the Cochran formula, the sample number was estimated as 384. But, for the sake of compensating sample drop, 400 individuals were selected as the available sample. Sampling was done using a combination of cluster sampling and disproportionate classification. Questionnaire with face validity was used to gather data. According to the Cronbach's Alpha, the reliability of all the questionnaire's variables was above 0.7.

3. Findings

The research's results showed that among Khorramabad citizens the level of feeling of distributive justice with regard to the social welfare is low, only 2.4 percent of the individuals had high levels of the feeling. Regarding some dimensions for example, job, employment, and leadership they feel more discrimination but, regarding some other dimensions for example, individuals' freedom, and media and communication utilization minimum levels of the feeling were reported.

The examination of hypotheses showed that the variables social welfare requirements, trusting to the governments' welfare programs, and economic capital

49 | Studying the Feeling of Distributive ..., Hasheminiya & Partners

were in a stronger correlation with the variable the feeling of distributive justice. The findings of regression analysis showed that the independent variables predict 50.8 percent of the variance variable the feeling of distributive justice regarding the governments' social welfare programs.

4. Conclusion

Referring to the citizens' objectivity on the distribution of job and employment opportunities, the position of Lorestan province is low in the geography of distribution of job and employment opportunities in Iran. Also, the feeling of high discrimination in the dimension of leadership reflected weaknesses in recognizing justice indices in the courts, equity in recognizing the laws, the right of candidacy, political rights, the right of protest and showing dissatisfaction. Meanwhile, the citizens' pessimistic view of the welfare future in Iran needs to be reflected upon. The research's results were in accordance with the selected theoretical framework of Giddens' s theory. It means that the resources and facilities in the governments' programs are distributed based on the available rules and resources. Therefore, the citizens' assessments of the programs were reflected in their feeling of distributive justice. Different social variables including social-economic position, gender, media influence, value-political orientations, which influence the individuals' needs, influenced their assessment.

With the feeling of distributive justice disengaged from the variables social capital, trusting the analyses by foreign media, level of education, and the conditions of employment, a decline in Maslow's hierarchy of needs and economic conditions in Iran could be seen. It seems that the economic factors, especially individual and social needs during economic crisis in the recent years and Corona-virus outbreak and its destructive social and economic impacts along with the domination of atmosphere of hopelessness, have reduced the people's feeling of distributive justice with its different dimensions to lower levels.

Following the research's results, it seems necessary to consider underprivileged provinces and the ethnical indices in reviewing the welfare policymaking process. The restoration of the feeling of distributive justice among Khorramabad citizens in

different dimensions can be realized only by improving the situation in this city in the nine dimensions of welfare, employment in particular.

Acknowledgment

We acknowledge helps provided by all the academic advisors of the present research.

فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی
دوره چهاردهم، شماره ۵۵، تابستان ۱۴۰۲، ۸۹-۴۷
qjds.atu.ac.ir
DOI: doi.org/10.22054/qjds.2022.64454.2268

بررسی احساس عدالت توزیعی شهروندان خرم‌آبادی در برنامه‌های رفاهی دولت

دانشجوی دکتری تخصصی جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه،
دانشکده علوم انسانی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی،
آزادشهر، ایران.

میشم هاشمی نیا

استادیار دانشکده علوم انسانی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی،
آزادشهر، ایران.

رحمت‌الله امیراحمدی*

دانشیار دانشکده علوم اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد
اسلامی، تهران، ایران.

حسین ابوالحسن تنهایی

چکیده

پژوهش حاضر تلاش می‌کند ضمن مرور رویکردهای مختلف در باب رابطه توسعه، عدالت توزیعی و رفاه اجتماعی با اتخاذ رویکردی جامعه‌شناختی احساس عدالت توزیعی شهروندان خرم‌آبادی در برنامه‌های رفاهی دولت را بررسی نماید. این تحقیق به صورت پیمایشی و با ابزار پرسشنامه در بین شهروندان خرم‌آبادی در پایان سال ۱۳۹۹ و آغاز ۱۴۰۰ انجام یافته است. نمونه‌گیری پژوهش با در نظر گرفتن میزان برخوردارگی از رفاه اجتماعی مناطق شهری خرم‌آباد با تلفیقی از نمونه‌گیری خوشه‌ای و طبقه‌بندی نامتناسب طراحی شد و حجم نمونه ۴۰۰ نفر بود. نتایج پژوهش نشان می‌دهد میزان احساس عدالت توزیعی در رفاه اجتماعی شهروندان خرم‌آبادی پایین و فقط ۲/۴ درصد از افراد، این احساس را بالا تلقی نموده‌اند. در میان ابعاد مختلف نیز آن‌ها در توزیع فرصت‌های کار و اشتغال و حکمروایی، احساس تبعیض بیشتری را احساس می‌کنند، اما در ابعاد آزادی‌های فردی و بهره‌مندی از رسانه‌ها و ارتباطات، این احساس به حداقل می‌رسد. بررسی فرضیه‌ها نشان داد متغیرهای نیازمندی‌های رفاهی اجتماعی، میزان اعتماد به برنامه‌های رفاهی دولت، و میزان سرمایه اقتصادی دارای همبستگی قوی‌تری با متغیر احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت هستند. یافته‌های تحلیل رگرسیون حاکی از آن است که متغیرهای مستقل، ۵۰/۸ درصد از واریانس متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کنند. در این میان اثر خالص متغیر نیازمندی‌های رفاهی بیش از دیگر متغیرهای مستقل می‌باشد. یافته‌های تحقیق حاضر بر توجه بیشتر به رفع تبعیض در ابعاد مختلف رفاهی در مناطق محروم از سوی پژوهشگران و نیز سیاست‌گذاران رفاهی کشور دلالت دارد.

واژه‌های کلیدی: عدالت توزیعی، رفاه اجتماعی، دولت رفاه، توسعه، نیاز، سیاست‌گذاری اجتماعی

مقدمه

بسیاری از موفق‌ترین دولت‌ها، دلیل موفقیت برنامه‌های خود را بهبود کیفیت زندگی و افزایش رفاه اجتماعی می‌دانند (Hewstone, 2001: 67). در ایران پسانقلابی نیز برنامه‌هایی در جهت ایجاد رفاه اجتماعی همچون تعدیل ساختاری (۱۳۵۹)، تجدید برنامه‌های فقرزدایی و برنامه‌های توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی (برنامه اول ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲؛ برنامه دوم ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸؛ برنامه سوم ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳؛ برنامه چهارم ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸؛ برنامه پنجم ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴؛ برنامه ششم ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰)، طرح هدفمندکردن یارانه‌ها (۱۳۸۹)، پرداخت یارانه بنزین (۱۳۹۸) و یارانه کمک معیشتی کرونا (۱۴۰۰-۱۳۹۹) توسط برخی دولت‌ها اعمال شده است.

با توجه به اهمیت رفاه اجتماعی، وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در سال ۱۳۸۳ و پس از تصویب قانون نظام جامع تأمین اجتماعی در مجلس ششم تشکیل شد. با این همه به رغم ادعای دولت‌های مختلف در زمینه ایجاد رفاه اجتماعی در ایران، لازم است این برنامه‌ها مورد ارزیابی قرار گیرد. یکی از ابعاد مهم این ارزیابی، توجه به مقوله عدالت است. این علاقه به عدالت از نیاز طبیعی اساسی انسان‌ها در طیفی از نیازهای اقتصادی، از جمله پول و امکانات مادی تا نیازهای اجتماعی - احساسی انتزاعی از قبیل توجه به احترام شخصی ریشه دارد که از طریق تعامل با دیگران برآورده می‌شود.

در این بین، افراد با کمک عدالت اجتماعی به استانداردهای می‌رسند تا قضاوت کنند که آیا این نیازها در محیط‌های اجتماعی اغلب پیچیده برطرف می‌شود یا خیر. از این زاویه، عدالت اجتماعی دارای سه بعد اصلی عدالت توزیعی، عدالت رویه‌ای و عدالت تعاملی است. تمرکز اصلی عدالت توزیعی بر روی نتایج دریافت شده افراد یا گروه‌ها نسبت به همدیگر و هدف اصلی آن، توزیع منابع بین آن‌ها می‌باشد (Cheladurai, 2006: 13).

این ارزیابی با محوریت عدالت توزیعی می‌تواند از منظر افراد مختلف چون برنامه‌ریزان و مجریان رفاهی، جامعه هدف رفاهی، منتقدان و نخبگان انجام گیرد. در این پژوهش، عدالت رفاهی از منظر شهروندان مدنظر است. این پنجره و منظر، از آن جهت

اهمیت دارد که هدف برنامه‌های رفاهی، شهروندان یک جامعه هستند و اگر آن‌ها اثرات این برنامه‌ها را در زندگی خود احساس نکنند یا احساس ناعدالتی در آن‌ها شکل بگیرد، نشانه‌ای بر شکست طرح‌های رفاهی خواهد بود.

بر این مبنا بر اساس اصول سه‌گانه عدالت توزیعی شامل «اصل انصاف»، «اصل مساوات» و «اصل نیاز» (Tornblom & Jonson, 1985: 259)، شهروندان خواستار توزیع مساوی منابع و پاداش‌ها بر اساس مشارکت و نیازهای افراد یا واحدهای مختلف هستند.

انتخاب استان لرستان و مرکز آن شهر خرم‌آباد برای بررسی احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت علاوه بر علایق خود پژوهشگر، ریشه در ارتباط و همبستگی شدید مقوله رفاه با شاخص‌های جغرافیایی دارد. این امر با وجود حساسیت‌های اجتماعی در میان استان‌های محروم کمتر در محافل علمی و به ویژه پژوهش‌های انجام‌یافته درباره رفاه اجتماعی بازتاب یافته است.

اگر رفاه اجتماعی را در گسترده‌ترین مفهوم به معنای بهزیستی و در مفهوم محدودتر به راحتی و بهبود وضع مردم، بالاتر و بیشتر از درآمدهای پولی کسب‌شده تعریف کنیم، یا اگر به تعبیر ویلکینسن^۱ (۱۹۹۱) رفاه را در مفهوم وسیع آن، نظامی بدانیم که نیازهای اجتماعی، فرهنگی و فیزیکی افراد، خانواده‌ها، نهادها و اجتماعات آن‌ها را دربر می‌گیرد (Brehm, 2003: 26)، در این صورت وضع مردم از خط‌مشی‌های حکومت مرکزی یا محلی، بنگاه‌های خصوصی یا نهادهای داوطلبانه تأثیر خواهد پذیرفت (Gould & Colb, 2005: 440).

این تعاریف نشان می‌دهد رفاه اجتماعی مقوله‌ای وابسته به سیاست‌گذاری‌های دولتی است که با توانمندسازی، تشویق به مشارکت و دخالت در امور مربوط به خود، زمینه مناسبی را برای توسعه همه‌جانبه انسان برای دستیابی به زندگی شایسته فراهم می‌آورد (عینالی و طاهرخانی، ۱۳۸۴: ۶۲)، اما سیاست‌گذاری‌های رفاهی از متغیرهای جغرافیایی مانند موقعیت استان‌ها، قومیت آن‌ها و نگاه حاکمیت به آن‌ها تأثیر گرفته است.

1. wilkinson

اطلاع یافتن از برساخت عدالت توزیعی در میان شهروندان خرم‌آبادی از آن جهت اهمیت دارد که با فراهم آوردن مسیر تحقق بعد دیگر عدالت، یعنی «عدالت تعاملی» حساسیت سیاست‌گذاران رفاهی کشور را به اصلاح روند جاری افزایش می‌دهد. در این مسیر افراد و گروه‌ها با ارزیابی شیوه توزیع منابع و رویه‌ها و سیاست‌های رفاهی می‌توانند در مورد عادلانه بودن و یا ناعادلانه بودن آن‌ها نظر دهند (Greenberg & Scott, 1996: 129)، در نتیجه توضیحات شفاف، منطقی و عادلانه دولتمردان به ویژه تدوین‌کنندگان و مجریان برنامه‌های رفاهی به شهروندان و نظرخواهی از آن‌ها، ضمن بهبود عدالت تعاملی می‌تواند به آن‌ها کمک کند با اصلاح سیاست‌گذاری‌های رفاهی وضعیت عدالت توزیعی را ارتقا بخشند.

انجام این پژوهش و پژوهش‌های مشابه در حقیقت در این راستا قرار دارد. از طرف دیگر اهمیت و ضرورت توجه به مسائل رفاهی با توجه به بحران اقتصادی و اجتماعی کشور که در نتیجه وضعیت کرونایی و تبعات ناشی از آن تشدید شده، دوچندان شده است. سقوط جایگاه بسیاری از افراد جامعه به دهک‌های پایین خط فقر و اهمیت یافتن نیازهای سطوح پایین هرم نیازهای مازلو جلوه‌های جدیدی از مسائل عدالت رفاهی را خلق کرده است که در مقایسه با دهه‌های گذشته متفاوت و جدید است.

با این پیش‌زمینه، پژوهشگر قصد دارد بر اساس شناخت تجارب شهروندان خرم‌آبادی، احساس عدالت توزیعی را در اجرای برنامه‌های رفاه اجتماعی دولت و عوامل مؤثر بر آن مطالعه نماید. این پژوهش از آنجا ضرورت دارد که پژوهش‌های انجام‌یافته در ارزیابی برنامه رفاهی دولت بیشتر رویکرد نخبه‌محور یا متن‌محور دارند؛ به این معنا ارزیابی‌ها بر اساس دیدگاه نخبه‌ها و یا تحلیل محتوای اسناد برنامه‌های توسعه و مصوبات قانونی انجام‌یافته است و در این میان برساخت رفاه از دیدگاه شهروندان مغفول مانده است. شناخت بیشتر و بهتر تجارب شهروندان خرم‌آبادی نیازمند مطالعه‌ای جامع و چندبعدی است. پژوهشگر، تجربه شهروندان را تجربه فردی و غیرقابل درک برای دیگری تلقی نمی‌کند، بلکه به واسطه مشابهت‌ها و مشترکات این تجارب، بازسازی آن‌ها را عملی

می‌داند. مصاحبه‌های اولیه پژوهشگر با برخی شهروندان خرم‌آبادی به شکل‌گیری مفاهیم، ایده‌ها و نظریه داده محور و مبنایی منتهی شده است، اما برای تعمیم این نظریه در سطحی قابل قبول و علمی، ضرورت پژوهشی تکمیلی در قالب پیمایش نیز احساس شده است. از طرف دیگر پژوهش‌های موجود درباره برنامه‌های رفاهی کشور، به تفاوت‌های بساخت رفاه در مناطق مختلف فرهنگی و قومی ایران نپرداخته‌اند. این پژوهش آغازی بر این مسیر می‌تواند تلقی بشود.

شهر خرم‌آباد مرکز استان لرستان، در حقیقت می‌تواند نماینده فرهنگی بخش مهمی از قوم لر در کشور تلقی بشود. شناخت تفاوت‌های قومیتی در بساخت رفاه و درک معنایی توسعه از منظر شهروندان خرم‌آبادی، امکان تغییر شرایط توسعه منطقه‌ای را در جهت مطلوب برای بهبود اوضاع و انسانی‌تر کردن آن فراهم می‌سازد.

تلاقی و تقارن مفاهیم رفاه و عدالت در این پژوهش، ضرورتی خودساخته و تحلیلی نیست، بلکه این دو مفهوم در ذات خود متقارن هستند. بر این اساس پژوهش درباره رفاه به واقع پژوهش نابرابری و بی‌عدالتی نیز محسوب می‌شود (زاهدی مازندرانی، ۱۳۸۲: ۲۵۱). در این میان، شایسته‌ترین افراد برای ارزیابی عدالت رفاهی خود مردم هستند، چراکه هدف این برنامه‌ها ارتقای کمی و کیفی رفاه و آسایش زندگی شهروندان است. از سوی دیگر بر اساس «نظریه اخلاقی دولت هگل»، وظیفه اخلاقی دولت، حفظ منافع همه شهروندان جامعه با توجه به عدالت اجتماعی است که این امر به ایجاد احساس امنیت و رفاه در ذهن افراد جامعه منجر می‌شود (Vouvaki & Anastasios, 2008: 479).

به عبارت دیگر کل تفکر مربوط به رفاه اجتماعی اغلب بر حسب مفهوم عدالت توجیه می‌شود. در این تفکر، عدالت بر حسب تخصیص منابع اقتصادی مربوط به حقوق فردی بر طبق قوانین عملی مالکیت تعریف نشده است، بلکه به معنای مجموعه پیچیده‌ای از نهادهای طراحی شده می‌باشد که برای رسیدگی به نیازها و حقوق مردم پایه‌ریزی شده و فراتر از دعاوی مبتنی بر مالکیت خصوصی است (باری، ۱۳۸۰: ۶).

مطالعه تجارب زیسته همشهریان در ارزیابی عدالت رفاهی همچنان می‌تواند در دسته مطالعات «برآورد پیامدهای اجتماعی»^۱ قرار گیرد. امروزه دانش برآورد پیامد اجتماعی بر این مبنا تلاش می‌کند عواقب مداخلات برنامه‌ریزی شده (سیاست‌ها، برنامه‌ها، طرح‌ها و پروژه‌ها) را برای محیط انسانی و تغییرات اجتماعی ناشی از این مداخلات تحلیل و مدیریت نماید (Becker and Wankley, 2009: 18). نتایج این پژوهش می‌تواند کمک کند پیامدهای اجرای برنامه‌های رفاهی در زندگی واقعی شهروندان شناسایی شود. با این رویکرد میان‌رشته‌ای این پژوهش در پی پاسخگویی به سؤالات کلیدی زیر است؟

۱. در تجارب مردم شهر خرم‌آباد، عدالت در برنامه‌های توسعه رفاهی دولت تا چه حد رعایت شده است؟
۲. عوامل مؤثر بر احساس عدالت شهروندان خرم‌آبادی درباره برنامه‌های توسعه رفاهی دولت چیست؟

پیشینه پژوهش

مرور پژوهش‌های چند دهه اخیر کشور درباره رفاه اجتماعی نشان می‌دهد: اکثر پژوهش‌ها، رویکردی عینیت‌گرایانه و اثبات‌گرایانه به رفاه دارند. آن‌ها به تفاوت‌های برساختی در رفاه اجتماعی چندان توجه نکرده‌اند.

- پژوهش‌های قاسمی اردهایی (۱۳۸۷) در بررسی تطبیقی سطح رفاه خانوارهای روستایی و شهری با داده‌های طرح آمارگیری در مورد خصوصیات اجتماعی - اقتصادی خانوار سال ۱۳۸۰؛

- میرزاده و پریزادی (۱۳۹۶) در بررسی توسعه منطقه‌ای در ایران با رویکرد عدالت توزیعی؛

- امیدی (۱۳۹۸) در «تحلیل تعارض در سیاست‌گذاری اجتماعی، بررسی فرایند تدوین قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی»؛

1. SIA: social impact assessment

بررسی احساس عدالت توزیعی شهروندان خرم آبادی...، هاشمی نیا و همکاران | ۵۷

- حق جو (۱۳۸۱) در پژوهش «رفاه اجتماعی و توسعه (مروری بر کارکرد برخی نهادهای حمایتی در ایران)»؛
- زاهدی و نوایی لواسانی (۱۳۹۵) در «ارزیابی برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران از منظر بازنمایی و کاربست نظریه‌های رفاه و عدالت اجتماعی (با تأکید بر برنامه پنجم توسعه)»؛
- مهربان (۱۳۹۱) در پژوهش با عنوان «سلامت خانوارهای روستایی و رفاه اجتماعی رالزی در ایران»؛
- یوسفی شیخ رباط (۱۳۸۴) در «بررسی تغییرات سطح رفاه اجتماعی مناطق شهری و روستایی (مطالعه موردی ایران ۷۸-۱۳۶۸)»؛
- مدنی قهفرخی (۱۳۸۱) در مقاله «مبانی اختلافی در طراحی نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی»؛
- موسی‌خانی (۱۳۷۸) در پژوهشی با عنوان «تجزیه و تحلیل رفاه اجتماعی در ایران و اثرپذیری آن از نابرابری درآمدی طی دوره ۷۶-۱۳۶۳»؛
- نیلی (۱۳۷۵) با عنوان «رشد اقتصادی، توزیع درآمد و رفاه اجتماعی در سال‌های ۱۳۶۱ تا ۱۳۷۱»؛
- نصراللهی و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیق «عدالت توزیعی و توسعه پایدار (مطالعه موردی ایران)»؛
- نعیمایی و شکوری (۱۳۹۵) در مطالعه «چالش‌های اجرای نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی در ایران دهه ۹۰»؛
- و عبادی و همکاران (۱۳۹۱) با عنوان «تغییرات رفاه اجتماعی در ایران»، از جمله این پژوهش‌ها هستند. بیشتر این پژوهش با رویکردی انتقادی نتیجه گرفته‌اند که ساختار رفاهی کشور به رغم افت و خیزهای سینوسی از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست.

اندک پژوهش‌ها با رویکردهای برساختی رفاه اجتماعی، منطری نخبه‌گرایانه را در تحلیل‌های خود مدنظر قرار داده‌اند. به عبارت دیگر برای آن‌ها بیشتر از شهروندان عادی، دیدگاه نخبه‌ها و صاحب‌نظران حائز اهمیت تحلیلی بوده است.

- پژوهش رفیعی و همکاران (۱۳۹۴) با عنوان «نظر متخصصان ایرانی در مورد ابعاد و بیانگرهای شاخص رفاه اجتماعی ایران: یک مطالعه دلفی»؛

- خستو و یاحقی (۱۳۹۷) با عنوان «تحلیل و ارزیابی شاخص‌های رفاه اجتماعی در نواحی شهری با تأکید بر رویکرد عدالت (مطالعه موردی: نواحی منطقه ۱ شهر قزوین)»؛
- و پژوهش سالار زاده و شیخی (۱۳۸۶) با عنوان «بررسی میزان توجه نمایندگان دوره‌های چهارم و ششم مجلس شورای اسلامی به مقولات مختلف رفاه اجتماعی»، از جمله این پژوهش‌ها محسوب می‌شوند.

تفاوت برساخت رفاه در میان شهروندان با نخبه‌ها به ویژه کسانی که در تصمیم‌سازی برای سیاست‌های رفاهی نقش‌آفرینی دارند، در آن است که برساخت رفاه در نخبه‌ها بر زندگی شهروندان تأثیر دارد، اما برساخت رفاه در شهروندان عادی فقط نیازهای خود آن‌ها را منعکس می‌کند که بر زندگی نخبه‌ها تأثیری ندارد، هرچند ممکن است نخبه‌ها تحت تأثیر برساخت رفاهی شهروندان در سیاست‌گذاری‌های رفاهی تجدیدنظر کنند. در این دسته از پژوهش‌ها از این مسئله غفلت می‌شود که هدف برنامه‌های رفاهی شهروندان عادی جامعه است و تا این اқشار اثرات اجرای برنامه‌های رفاهی را در تجربیات زیسته زندگی خود احساس نکنند و آن‌ها را عادلانه تلقی نکنند، برنامه‌های رفاهی در اجرا ناموفق خواهند بود.
دسته سوم پژوهش‌های حوزه رفاه به بررسی رابطه رفاه و عدالت رفاهی با دیگر متغیرهای اجتماعی - اقتصادی پرداخته‌اند.

- پژوهش‌های کلارک و اسلام^۱ (۲۰۰۹) با عنوان «رشد اقتصادی و رفاه اجتماعی»؛

- رافائل^۲ (۲۰۰۱) با عنوان «برقراری ارتباط بین ساختار جمعی و رفاه فردی»؛

1. clarke & islam
2. raphael

بررسی احساس عدالت توزیعی شهروندان خرم آبادی...، هاشمی نیا و همکاران | ۵۹

- لطیفی و همکاران (۱۳۹۶) در «بررسی نقش برنامه‌ریزی ناحیه‌ای بر رفاه اجتماعی از دیدگاه مردم»؛
- احمدوند و همکاران (۱۳۹۱) در «بررسی تأثیر رفاه و سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی در مناطق روستایی شهرستان بویراحمد»؛
- حیدری ساریان (۱۳۹۴) در «تبیین عوامل مؤثر بر ارتقای رفاه اجتماعی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: شهرستان مشکین شهر)»؛
- حیدری ساریان و همکاران (۱۳۹۵) در «بررسی اثرات گردشگری بر ارتقای شاخص‌های رفاه اجتماعی»؛
- شایگان (۱۳۸۹) با عنوان «نگرش نسبت به رفاه اجتماعی - اقتصادی و رابطه آن با اعتماد سیاسی در شهر تهران»؛
- شکوری و امیدی (۱۳۹۷) در بررسی «تأثیر ایجاد منطقه آزاد ارس بر رفاه اجتماعی جامعه محلی از منظر ساکنان»؛
- طولابی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۷) در «بررسی اثرات سرمایه اجتماعی بر رفاه خانوارهای روستایی (مطالعه موردی: دهستان میانکوه شرقی)»؛
- فیروزآبادی و حسینی (۱۳۹۲) با عنوان «رابطه اعتماد، آگاهی و شبکه‌های اجتماعی با رفاه اجتماعی در شهر تهران»؛
- لطیفی و قائم‌پور (۱۳۹۵) در بررسی «تأثیر مناطق ویژه اقتصادی بر رفاه و توسعه اجتماعی مناطق شهری و روستایی (مطالعه موردی: منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان)»؛
- هزارجریبی و مردوخ روحانی (۱۳۹۱) در «بررسی رابطه رفاه اجتماعی و سرمایه اجتماعی در شهر سنندج»؛
- و هزارجریبی (۱۳۹۰) در «بررسی احساس عدالت اجتماعی (عدالت توزیعی) و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی شهر تهران)» در این دسته قرار می‌گیرند. نتایج بیشتر این پژوهش‌ها ایجاد ارتباط همبستگی بین متغیرهای اجتماعی با رفاه اجتماعی است.

این تحقیقات در زمان‌ها و مکان‌های خاص خود صورت گرفته است که تعمیم نتایج حاصل شده را با شرایط کنونی دشوار می‌کند. تغییرات مهم سیاسی و اقتصادی در چند سال اخیر، از جمله تشدید تحریم‌ها و تبعات بیماری همه‌گیر کرونا، رفاه را به عنوان یکی از مقولات اصلی نزد شهروندان تبدیل کرده است. در سال‌های اخیر بسیاری از اقشار متوسط جامعه به زیر خط فقر سقوط کرده‌اند. این تغییر جایگاه اقتصادی، با ثابت ماندن جایگاه فرهنگی و سرمایه فرهنگی به «ناسازگاری پایگاهی»^۱ شهروندان منجر شده است که نتیجه آن در برساخت عدالت رفاهی می‌تواند بازتاب یابد.

مبانی نظری: واژه عدالت به دو مفهوم به کار برده شده است: حق هر انسان را به او دادن و به تلافی خطا، خواه از طریق جبران زیان کسی که قربانی خطای دیگری شده است و خواهد از راه مجازات خطاکننده (Gould and Kolb, 2005). عدالت اجتماعی دارای سه بعد اصلی عدالت توزیعی، عدالت رویه‌ای و عدالت تعاملی است. عدالت توزیعی بر انصاف ادراک شده از پیامدها با تخصیص‌های دریافتی افراد اشاره دارد (Folger & Cropanzano, 1988). منطق عدالت توزیعی بر سه اصل اساسی استوار است:

«اصل انصاف» که بیان می‌کند منابع و پاداش‌ها باید بر اساس مشارکت‌های افراد و یا واحدها توزیع شوند.

«اصل مساوات» که بیانگر توزیع مساوی منابع و پاداش بین افراد و واحدها است.

«اصل نیاز» نیز می‌گوید منابع و پاداش‌ها باید بر اساس نیازهای افراد یا واحدهای مختلف توزیع گردند (Tornblom & Jonsson, 1985).

اگر چارچوب نظری پژوهش حاضر را به نظریه‌های رفاه و عدالت رفاهی محدود کنیم، درک وضعیت، تنظیم واقعیت‌ها یا برساخت واقعیت‌های رفاهی جامعه در قالب اصول یا قوانین اجتماعی چندان آسان نخواهد بود، چراکه بیشتر نظریه‌های سیاست‌گذاری اجتماعی به فلسفه رفاه و استدلال ورزی درباره بایدها و نبایدهای رفاه اجتماعی و نقد تیپ‌های ایده‌آل رفاهی در دیگر مکاتب پرداخته‌اند.

۱. مفهوم ناسازگاری پایگاهی مفهومی جامعه‌شناختی است که در پژوهش‌های مختلف مورد تأیید قرار گرفته است (تأمین، ۱۳۷۳؛ چلبی، ۱۳۷۵) و شرایط اخیر اقتصادی اواخر دهه ۹۰ ایران آن را تشدید کرده است.

در نظریه‌های عدالت توزیعی رفاه، مفاهیم مختلفی برای بیان ابعاد غفلت‌شده رفاه خلق‌شده است، از جمله برابری غیر ساده والزر^۱ (۱۹۹۰)، برابری تفاضلی یا پسامدرن (Fitzpatrick, 2002)، رفاه اجتماعی پس‌اندازی و نهادی (باری، ۱۳۸۰)، برابری تکالیف یا طرح راه سوم (Fitzpatrick, 2002)، توزیع بر مبنای استحقاق یا صلاح‌دید، توزیع بر مبنای تقاضا یا سهمیه‌بندی (دین، ۱۳۸۸)، باز توزیع عمودی یا افقی (دین، ۱۳۸۸)، تبعیض مثبت (Fitzpatrick, 2002)، انتخاب رفاه فراگیر یا گزینشی (Titmuss, 1968).

این مفاهیم بر توجه به تنوع، کثرت‌گرایی و خودمختاری‌های محلی، در نظر گرفتن تفاوت‌های حاکمیتی، جنسیتی، قومیتی، سنی و جسمی، مسئولیت‌پذیری فردی و توسعه جامعه محلی، در نظر گرفتن امتیازهایی برای کاهش تبعیض‌ها و انتخاب مناسب از میان سیاست‌های رفاهی تأکید دارند، اما شالوده اولیه بسیاری از مفاهیم عدالت رفاهی را می‌توان در نظریه راولز جستجو کرد.

در این نظریه‌ها متغیرهای اجتماعی مؤثر بر وضعیت رفاهی چندان مورد توجه قرار نگرفته است. بر این اساس نیازمند دسته دیگری از نظریه‌ها هستیم که با الهام از راب استونز^۲ آن‌ها را «نظریه غیر هنجاری»^۳ می‌توان نامید (Stones, 2006). این نظریه‌ها درباره «بایدها/نبایدها» صحبت نمی‌کنند، بلکه به «هست‌ها/نیست‌ها» می‌پردازند. در میان این نظریه‌های جامعه‌شناختی نظریه گیدنز^۴ که در آن سنتزی از ابعاد خرد و کلان و ابعاد عینی و ذهنی وجود دارد، برای تبیین مناسب‌تر هستند. نظریه رفاهی گیدنز را در کنار مارکوزه، هابرماس، لوگران، گالبرایت^۵ می‌توان در دسته نظریه‌های نقد دولت رفاه قرار داد که ضمن ارائه تصویری از وضعیت اجرای ایده‌های مختلف رفاهی در کشورهای جهان به ما کمک می‌کنند متغیرهای مؤثر بر احساس عدالت رفاهی را نیز شناسایی نماییم.

-
1. walzer
 2. rob stones
 3. non-normative theory
 4. giddens
 5. marcuse, habermas, logran, galbraith

دولت رفاه دلالت دارد بر وجود سیاست‌های سنجیده و هوشمندانه‌ای در زمینه تأمین دست‌کم حداقل استاندارد زندگی برای همه و ارتقای برابری در فرصت‌های زندگی و در آن هیچ تردیدی در زمینه ضرورت تمرکز توجه کلیه نهادهای رسمی در تأمین خدمات همگانی وجود ندارد (زاهدی، ۱۳۸۲). مفهوم قرن بیستمی دولت رفاه با بسط پنج زمینه اصلی و مهم در خدمات اجتماعی و رفاهی شامل حمایت از سالمندان، بیمه اجتماعی، تأمین اجتماعی خانواده، زمینه‌سازی برای گسترش فرصت‌های اشتغال و مراقبت‌های پزشکی همراه بوده است (زاهدی، ۱۳۸۲).

نظریه رفاهی گیدنز را می‌توان از نگرش او به نابرابری به عنوان محصول ساخت یا بی‌نظمی توزیع ثروت و قدرت استخراج نمود. بر اساس نظریه گیدنز «کسب منافع و امتیازهای رفاهی» از یکسو یک «کنش» و از منظری دیگر یک تولید اجتماعی و ناشی از ساختار یا جزئی از ساختار است. گیدنز به عنوان نقاد جامعه مدرن، بطلان اهداف دولت رفاه، یعنی کاهش نابرابری‌ها در جوامع مدرن را نشان می‌دهد. گیدنز در فهم نابرابری‌های اجتماعی از حیث روش‌شناختی، ترکیبی از اسلوب مارکسی^۱، ساخت‌گرایی و روش تأویل (هرمنوتیک)^۲ را به کار می‌گیرد (Grub, 1994). بر این اساس، نظریه گیدنز چارچوب نظری جامعی را برای تحلیل‌های اجتماعی عدالت رفاهی می‌تواند در پژوهش‌ها فراهم کند.

چارچوب نگرش رفاهی او بر اساس نظریه ساخت‌یابی مبتنی بر یکپارچه‌سازی دیدگاه‌های کلان قشربندی، یعنی نظریه‌های ماکس وبر و پارکین^۳ با دیدگاه‌های خرد، یعنی تحقیقات تجربی انجام‌شده در این زمینه است. در همین زمینه گیدنز با رویکردی برساخت‌گرایانه به دو مفهوم اساسی «عادی شدن» و «منطقه‌ای شدن» اشاره می‌کند که هر کدام از آن‌ها در تولید چیزی که گیدنز آن را «ذخیره معرفتی و دانش عملی» می‌خواند و به نوبه خود به خلق نظام‌های مشترک معنایی و پیش‌بینی‌پذیری رفتار انسان‌ها منتهی می‌گردد، سهم دارند (Giddens, 1984).

1. marx
2. hermeneutics
3. max weber and parkin

بر این اساس ارزیابی افراد از برنامه‌های رفاهی دولت را نیز می‌توان با دو مفهوم عادی شدن و منطقه‌ای شدن گیدنزی توضیح داد. گیدنز معتقد است ساختار اجتماعی بیرونی که کنشگران اجتماعی را احاطه کرده است، چیزی نیست جز آنچه در زندگی روزمره، خودشان آن را تولید کرده و در فرآیندی زمانی به اجرا درآورده و به آن تداوم می‌بخشند. بدین ترتیب که توالی‌های منظم نمادین و معنادار به تدریج در مسیر زمان، سازمان یافته و به یک نظم نهادی یا آنچه ما در جامعه به نهادهای اجتماعی مشاهده می‌کنیم، تبدیل می‌شوند. وی این فرآیند را عادی شدن می‌نامد.

در واقع عادی شدن باعث ایجاد آن چیزی می‌شود که زیمرمن و پولنر^۱ آن را توافقات اجتماعی می‌خوانند (Turner & Roth, 2003). رفتارهای عادی شده زمانمند افراد، نه تنها در خلال زمان، بلکه در موقعیت‌ها و مکان‌های فیزیکی هم امتداد داشته و هم‌زمان به خلق موقعیت‌های اجتماعی فیزیکی و ملموس نیز منجر می‌شوند. گیدنز این تداوم کنش در مکان را «منطقه‌ای شدن» می‌خواند (Turner & Roth, 2003).

در جریان تقاطع و همگرایی تعاملات در زمان‌ها و مکان‌ها ساختارهای اجتماعی قابل مشاهده پدید می‌آیند؛ عناصر تشکیل دهنده این ساختارها، قواعد و منابع هستند که نظام معنایی مشترک یا طرز تلقی مشترک انسان‌ها را فراهم می‌سازند. قواعد عبارت‌اند از «رویه‌های مشترک عمومی شده‌ای» که افراد آن‌ها را درک و معنادار کرده و در شرایط گوناگون به کار می‌گیرند. منابع نیز «تسهیلات و امکاناتی» هستند که برای انجام دادن، رخ دادن یا عمل کردن اتفاقات و رویدادها از آن استفاده می‌شود (Giddens, 1984). قواعد مذکور، کنشگران را به رفتارهای پیش‌بینی شده‌ای که در دنیای زندگی روزمره تشکیل شده‌اند، مجاب کرده و منابع نیز به تناسب موقعیت‌ها محدود بوده و یا دارای خصوصیات خاص هستند.

نحوه توزیع منابع و امکانات در برنامه‌های رفاهی دولت‌ها در حقیقت بر اساس قواعد و منابع موجود سازماندهی می‌شود و ارزیابی شهروندان از این برنامه‌ها در احساس آن‌ها

1. Zimmerman and Polner

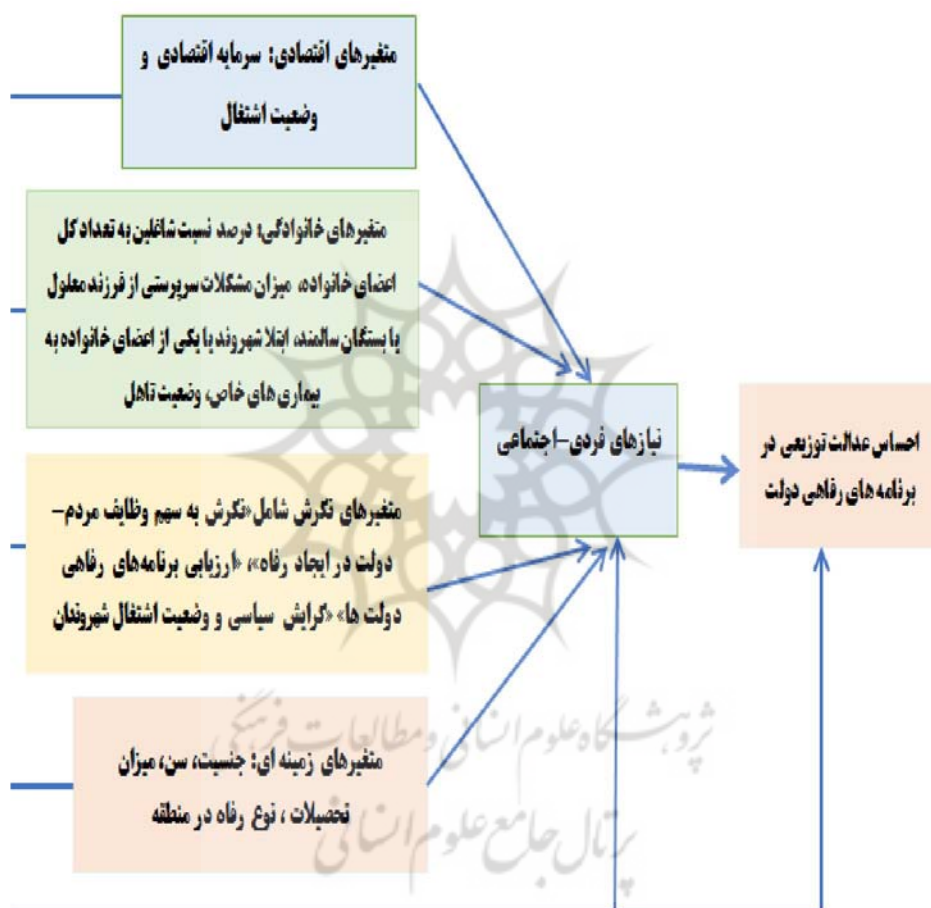
نسبت به عدالت توزیعی نمود پیدا می‌کند. این ارزیابی تحت تأثیر متغیرهای مختلف اجتماعی از جمله پایگاه اقتصادی - اجتماعی، جنسیت، نفوذ رسانه‌ها، جهت‌گیری‌های ارزشی - سیاسی قرار دارد که میزان نیاز افراد تحت تأثیر آنها است. گیدنز در نقادی خود از دولت رفاه تأثیر برخی متغیرها را مورد بررسی قرار می‌دهد. او با استفاده از آمار نتیجه می‌گیرد که در واقع تحرک طبقاتی در جوامع نوین بسیار دشوارتر و فرصت‌های تحرک بسیار کمتر از آن است که اغلب تصور می‌شود.

گیدنز به فقر به عنوان مظهر نابرابری‌های اجتماعی در جوامع نوین توجه خاصی دارد. او ضمن اشاره به تزايد فقر در کشورهای صنعتی شده و ثروتمند جهان به نقادی برنامه‌های مبارزه با فقر پرداخته و نشان می‌دهد که اکثر برنامه‌هایی که در این زمینه در انگلستان و آمریکا در پیش گرفته شد، «از سیاه‌کار» گرفته تا «ایجاد تکان اولیه» و یا «برنامه اقدام در اجتماعات محلی» یا «پرداخت مزایای موسوم به «کمک‌هزینه» یا «مزایای اضافی» در چند دهه گذشته به کار بسته شد، اغلب نتایج چندان موفقیت‌آمیزی نداشتند (Giddens, 1984). به اعتقاد گیدنز نتیجه بسیاری از سیاست‌های اقتصادی و توسعه دهه‌های اخیر و از جمله سیاست تعدیل ساختاری، گسترش شکاف میان فقرا و ثروتمندان بوده و در عمل شمار افرادی را که در فقر مطلق زندگی می‌کنند، افزایش می‌دهد.

گیدنز توجه عمومی به پدیده فقر را با توجه به میزان فراگیری شدید این پدیده در جهان امروز ناکافی می‌داند. از دید او فقدان آگاهی عمومی از میزان فقر شاید تا اندازه‌ای به نمایانی اندک فقرا مربوط باشد. اکثر کسانی که در بخش‌های ممتاز در جامعه قرار گرفتند، به ندرت نواحی شهری یا روستایی را که در آنها فقر متمرکز است می‌بینند. برخی مسائل مرتبط با فرد مانند میزان زیاد جرم و جنایت به‌طور منظم توجه به عمومی را به خود جلب می‌کنند، اما وجود فقر گسترده معمولاً از جهات دیگر نادیده گرفته می‌شود (Giddens, 1984).

بر اساس نظریه رفاهی گیدنز، می‌توان مدل تحلیلی را زیر را استخراج نمود (شکل ۱). در این مدل تحلیلی متغیرهای اقتصادی، خانوادگی، نگرشی و زمینه‌ای به عنوان متغیرهای

اصلی و نیازهای فردی و اجتماعی به عنوان متغیرهای میانی انتخاب شده‌اند. انتخاب نیازها به عنوان متغیر میانی به این دلیل بوده است که نیاز از مفاهیم اصلی سیاست رفاهی است (Fitzpatrick, 2002) که هم بر احساس عدالت توزیعی مؤثر است و هم از متغیرهای اصلی تأثیر می‌گیرد.

شکل ۱- مدل تحلیلی پژوهش

فرضیه‌های پژوهش

در فرضیه‌های پژوهش مستخرج از مدل علی پژوهش تأثیر متغیرهای سه‌گانه زیر بر نیازها و احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت مدنظر است:

۱ - بین متغیرهای اقتصادی شامل میزان سرمایه اقتصادی و وضعیت اشتغال شهروندان با احساس عدالت توزیعی شهروندان در برنامه‌های رفاهی دولت رابطه معناداری وجود دارد.

۲ - بین متغیرهای خانوادگی شامل درصد نسبت شاغلین به تعداد کل اعضای خانواده، میزان مشکلات سرپرستی از فرزند معلول یا بستگان سالمند، ابتلا شهروند یا یکی از اعضای خانواده به بیماری‌های خاص، وضعیت تأهل با احساس عدالت توزیعی شهروندان در برنامه‌های رفاهی دولت رابطه معناداری وجود دارد.

۳ - بین متغیرهای نگرش شامل «نگرش به سهم وظایف مردم - دولت در ایجاد رفاه»، «ارزیابی برنامه‌های رفاهی دولت‌ها» و «گرایش سیاسی و وضعیت اشتغال شهروندان با احساس عدالت توزیعی شهروندان در برنامه‌های رفاهی دولت» رابطه معناداری وجود دارد.

۴ - بین متغیرهای زمینه‌ای شامل جنسیت، سن، میزان تحصیلات، نوع رفاه در منطقه با احساس عدالت توزیعی شهروندان در برنامه‌های رفاهی دولت رابطه معناداری وجود دارد.

روش^۱

نوع تحقیق: روش اصلی به کار گرفته در این پژوهش روش کمی با پیمایش مقطعی است. جمعیت و نمونه تحقیق: شهروندان خرم‌آبادی به عنوان جامعه آماری پژوهش طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران، ۳۷۳/۴۱۶ نفر را شامل می‌شود. بر اساس فرمول کوکران تعداد نمونه حدود ۳۸۴ نفر برآورد شد، اما جهت اطمینان از افت نمونه تعداد ۴۰۰ نفر به صورت نمونه در دسترس انتخاب شد. شیوه نمونه‌گیری پژوهش تلفیقی از

نمونه‌گیری خوشه‌ای و طبقه‌بندی نامتناسب است. این تلفیق به خاطر ساختار جمعیت آماری پژوهش بوده است (رفیع پور، ۱۳۸۳: ۳۸۹-۳۸۸). در طرح نمونه‌گیری پژوهش با در نظر گرفتن متغیر میزان برخورداری از رفاه اجتماعی مناطق شهری خرم‌آباد سعی شده است تا حد امکان، پرسشنامه‌ها به تناسب جمعیت شهری بین مناطق مرفه، متوسط، و پایین توزیع شود.

ابزار اندازه‌گیری و روایی و پایایی آن: ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه است. این پرسشنامه که بر اساس تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای پژوهش تدوین شده است، دارای روایی صوری است. احراز روایی صوری با تأیید متخصصان و صاحب‌نظران درباره کلیت پرسشنامه و مطلوب بودن آن در جهت پاسخگویی به سؤالات تحقیق به دست آمده است. به منظور سنجش میزان پایایی پرسشنامه از تکنیک همبستگی درونی گویه‌ها یا استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه شد. تمامی متغیرهای مورد بررسی، مقدار آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷ داشتند.

جدول ۱- مقدار آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش

متغیر	مقدار آلفای کرونباخ	تعداد گویه‌ها	متغیر	مقدار آلفای کرونباخ	تعداد گویه‌ها
احساس عدالت توزیعی در رفاه اجتماعی	۰/۹۴	۴۹	مصرف رسانه‌ای	۰/۷۸	۶
نیازمندی‌های رفاهی (فردی)	۰/۷۷	۱۰	سرمایه اجتماعی	۰/۸۳	۱۹
نیازمندی‌های رفاهی (اجتماعی)	۰/۸۷	۱۲	ارزیابی برنامه‌های رفاهی دولت‌های پیشین	۰/۷۱	۴
اعتماد به برنامه‌های رفاهی دولت	۰/۹۱	۸	میزان عمل به شعائر دینی	۰/۸۷	۵
مصرف فرهنگی	۰/۷۹	۶			

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها:

۱- احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی: تمرکز اصلی عدالت توزیعی بر روی نتایج دریافت شده افراد یا گروه‌ها نسبت به همدیگر و هدف اصلی آن، توزیع منابع بین آن‌ها (Chelladurai, 2006: 9) و منطق آن بر سه اصل اساسی «انصاف، مساوات و نیاز» استوار است (Tornblum & Johson, 1985: 249-261). برنامه‌های رفاهی را نیز بر اساس فلسفه دولت رفاه، سیاست‌های سنجیده و هوشمندانه‌ای می‌توان تلقی نمود که در آن دولت‌های طرفدار اقتصاد آزاد، تأمین پایه‌ای‌ترین خدمات اجتماعی و ارائه سطوح معینی از خدمات رفاهی به توده‌های نیازمند را به منظور ایجاد تعادل و توازن اجتماعی و سیاسی به عهده می‌گیرند (زاهدی، ۱۳۸۲: ۲۸۸).

ابعاد مختلف این برنامه‌ها با جرح و تعدیل در شاخص لگاتوم^۱ (۲۰۱۴) شامل نه بعد معیشتی و اقتصادی، فرصت‌های کار و اشتغال، بهداشت و درمان، آموزش، امنیت و آسایش، آزادی‌های فردی، حکمروایی، رسانه‌ها و ارتباطات، تفریح و سرگرمی می‌شود. متغیر «میزان احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی» از طریق نگرش افراد درباره میزان بهره‌مندی عادلانه از ابعاد مختلف امکانات رفاهی موردسنجش قرار گرفت. گویه‌های این متغیر در قالب طیف لیکرت بر اساس احساس بهره‌مندی عادلانه (بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد) طراحی شده است.

۲- نیازهای فردی و اجتماعی: نیاز از مفاهیم اصلی سیاست رفاهی است. نیاز به عنوان مبنای نگرش‌ها و کنش‌های انسانی عبارت است از چیزی در درون فرد که او را به فعالیت و انجام کار و می‌دارد (Robbins, 1993: 11). بر اساس نظریه سلسله‌مراتب نیازهای مازلو^۲ (۱۹۵۴) در قسمت زیرین، نیازهای فیزیولوژیکی و جسمانی قرار دارد که به ایمنی و تأمین جسمانی و مادی مربوط می‌شود. سپس به نیازهای می‌رسیم که به مناسبات ما با دیگران ارتباط دارد (به خصوص نیازهای

1. legatum
2. maslow

عاطفی و روابط جنسی)، سپس نیاز به احترام و محترم شمرده شدن است و در رأس سلسله مراتب، نیاز به خلاقیت و اثبات خویشتن قرار دارد.

مازلو معتقد بود که به مجرد برآورده شدن یک سطح از نیازها، سطحی دیگر از سلسله مراتب نیازها اهمیت می یابد. نظریه مازلو در غیاب امر نظریه ای در باب توسعه اجتماعی است. وضعیت جامعه در سلسله مراتب نیازها نمایانگر میزان توسعه و پیشرفت آن است. بر این مبنا سیاست اجتماعی اهمیت حیاتی دارد، زیرا از یکسو نیازهای مادی را تأمین می کند و از سوی دیگر به افراد اجازه می دهد نیازهای غیرمادی خود را در سطح عالی برآورده سازند (Fitzpatrick, 2004: 197).

در این پژوهش برای سنجش نیازهای فردی، لیستی از نیازهای اساسی ارائه می شود و میزان نیاز فرد بر اساس طیف لیکرت در قالب سه گزینه (نیازی ندارم و تأمین هستم/ نیاز دارم، اما بسیار ضروری نیست/ نیاز ضروری دارم) مورد سنجش قرار می گیرد. این نیازها لوازم اصلی زندگی فرد و رفاه فردی را تشکیل می دهند. نیازهای اجتماعی دسته ای از امکانات رفاهی هستند که در صورت تأمین آنها در محل زندگی، کیفیت زندگی شهروندان ارتقا می یابد و زندگی راحت تر و بهتری را تجربه می کنند. لیستی از امکانات رفاهی برای شهروندان ارائه می شود تا او میزان بهره مندی خود را در قالب طیف لیکرتی سه گزینه ای ضعیف، متوسط، خوب مشخص نماید.

۳- متغیرهای خانوادگی: رفاه هر فرد تحت تأثیر ویژگی های خانواده اش قرار دارد. این ویژگی ها با تأثیر در سطح نیازهای فردی و اجتماعی در احساس عدالت توزیعی مؤثر است. سه متغیر اصلی مدنظر در این پژوهش «درصد نسبت شاغلین به تعداد کل اعضای خانواده»، «سرپرستی از فرزند معلول یا بستگان سالمند» و «وجود بیماری خاص در خانواده» است. متغیر «درصد نسبت شاغلین به تعداد کل اعضای خانواده»، از تقسیم تعداد افراد شاغل خانواده به کل اعضای خانواده به دست می آید. هرچه این نسبت کمتر باشد، خانواده از قدرت کمتری در تأمین نیازهای اعضای خود برخوردار خواهد بود.

۴- سرمایه اقتصادی: با الهام از نظریه بوردیو^۱ جایگاه اجتماعی هر فرد را می‌توان به دسترسی او به سرمایه یا منابع ارزشمند جامعه مربوط دانست. در این میان سرمایه اقتصادی میزان داشته‌های اقتصادی فرد از نظر دارایی، ثروت مالی، و میزان درآمد ماهیانه می‌باشد. در این پژوهش سرمایه اقتصادی به صورت یک شاخص ترکیبی از معرف‌های ثروت و درآمد ماهیانه موردسنجش قرار گرفت.

۵- نگرش به سهم وظایف مردم - دولت در ایجاد رفاه: نگرش افراد به رفاه در طیفی قرار دارد که در یک انتها، رفاه نتیجه تلاش‌های فردی و در سوی مخالف، رفاه نتیجه برنامه‌ریزی‌های توسعه دولت است. هرچه نگرش به فردی بودن رفاه افزایش یابد، ارزیابی از برنامه‌های رفاهی دولت متفاوت از افرادی است که رفاه را نتیجه سیاست‌گذاری‌های دولتی تلقی می‌کنند. برای سنجش جایگاه فرد در طیف دولتی - مردمی بودن رفاه آفرینی از طیفی محقق ساخته استفاده شد که در آن خواسته شد جایگاه خود را در این طیف مشخص کند.

۶- گرایش سیاسی: گرایش‌های سیاسی، چارچوبی از افکار است که خیر عمومی در آن نهفته است (شهریاری، ۱۳۹۳: ۶۴). گروه‌های اولیه و اجتماعی تأثیر زیادی بر گرایش و فعالیت سیاسی افراد به جای می‌گذارند (Verba & et al, 1995: 22). گرایش سیاسی بر نگرش افراد به نوع سیاست‌گذاری‌های رفاهی مؤثر است، چون احزاب سیاسی در پرداختن به مقوله رفاه اجتماعی اولویت‌های متفاوتی دارند. گرایش سیاسی در این پژوهش بر اساس رأی احتمالی شهروندان به گرایش‌های سیاسی مختلف در انتخابات مختلف موردسنجش قرار گرفته است.

۷- ارزیابی برنامه‌های رفاهی دولت‌های پیشین: ارزیابی بیش از اینکه عمل تصمیم‌گیری در مورد اینکه «چه چیزی غلط است» باشد تلاشی است برای مشخص کردن اینکه «چه چیز می‌تواند بهبود یابد». هدف یک ارزیابی نیز فراتر از تعیین موفق بودن، یک راهبرد برای پایداری است (Hardi and Zdan, 1997: 21). ارزیابی برنامه‌های رفاهی

دولت‌ها معمولاً نخبه محور است، اما ارزیابی می‌تواند بر اساس دیدگاه شهروندان عادی نیز باشد. ارزیابی شهروندان از برنامه رفاهی دولت‌های پیشین بر اساس طیف لیکرتی پنج گزینه‌ای انجام یافته است.

۸- امید به برنامه‌های رفاهی دولت آینده: امید عبارت است از تمایلی که با انتظار وقوع مثبت همراه است و یا به عبارت دیگر ارزیابی مثبت از آنچه را که فرد متمایل است و می‌خواهد که به وقوع بپیوندد (Shaw & Costanzo, 1985: 39). منشأ هر پویایی و پیشرفتی در زندگی انسان، امید است و امید به آینده یکی از نیازهای اساسی انسان‌هاست، چراکه انسان ناامید نمی‌تواند در راه تحقق اهداف فردی و خصوصاً اجتماعی گام بردارد (محققان و پرچم، ۱۳۹۱: ۱۰). متغیر امید به برنامه‌های رفاهی دولت آینده بر اساس پیش‌بینی شهروندان از کیفیت این برنامه‌ها بر مبنای طیف لیکرتی پنج گزینه‌ای مورد سنجش قرار گرفته است.

یافته‌ها

بافت نمونه: از نظر ۴۰/۳ درصد پاسخگویان زن و ۵۹/۷ درصد آن‌ها مرد بودند. ۲۲/۲ درصد آن‌ها در مناطق گران شهر، ۵۹/۸ درصد در مناطق متوسط و ۱۸ درصد در مناطق ارزان شهر خرم‌آباد سکونت داشتند. سایر مشخصات بافت نمونه در جدول ۲ خلاصه شده است.

جدول ۲- توزیع درصد فراوانی نمونه بر اساس متغیرهای مختلف زمینه‌ای

متغیر	توزیع درصدی متغیر	متغیر	توزیع درصدی متغیر
جنسیت	زن: ۴۰/۳ مرد: ۵۹/۷	تحصیلات	زیر دیپلم: ۱۸/۲۰ دیپلم: ۱۰/۵۰ کاردانی: ۱۲/۸۰ لیسانس: ۳۳/۷ ارشد و دکترا: ۲۵/۸
وضعیت رفاهی منطقه زندگی	گران: ۲۲/۲ متوسط: ۵۹/۸ ارزان: ۱۸	تعداد اعضای خانواده	۱ و ۲ نفره: ۱۴/۸ ۳ نفره: ۱۸/۸ ۴ نفره: ۲۹/۳

۵ نفره: ۲۰ ۶ نفره و بالاتر: ۱۷/۱			
کمتر از ۱.۵ میلیون: ۶/۱ ۱ میلیون پانصد و ده هزار تا ۳ میلیون: ۱۸/۹ ۳ میلیون ده هزار تا ۴ میلیون و پانصد هزار: ۱۲ ۴ میلیون و ده هزار تا ۶ میلیون: ۲۵/۳ ۶ میلیون و ده هزار تا ۷ میلیون و پانصد هزار: ۸/۸ بیشتر از ۷ میلیون و پانصد هزار: ۲۸/۸	درآمد	در حال تحصیل: ۱۲/۲ بیکار: ۲۰ کار آزاد موقت: ۱۱/۲ کار آزاد دائمی: ۱۰ کار شرکتی: ۱۳/۹ کار دولتی: ۳۲/۷	وضعیت اشتغال
۱۱/۵	بیماری اعضای خانواده	مجرد: ۳۲/۹ متاهل: ۶۳/۲ بقیه: ۳/۹	وضعیت تأهل
۱۵/۹	مسئولیت نگهداری از سالمنند	۲/۴	فرزند معلول

۱ - توصیف احساس عدالت توزیعی: میزان احساس عدالت توزیعی در رفاه اجتماعی شهروندان در نه بعد، موردسنجش قرار گرفته است (جدول ۳). اطلاعات جدول زیر را می‌توان به صورت زیر خلاصه نمود: *ششمین کنگره علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*
کمترین بعد احساس عدالت توزیعی به ترتیب به ابعاد فرصت‌های کار و اشتغال (۷۸/۵ درصد) و حکمروایی (۵۷/۸ درصد) مربوط می‌شود.
بالاترین بعد احساس عدالت توزیعی به ترتیب به ابعاد آزادی‌های فردی (۲۷/۲ درصد) و بهره‌مندی از رسانه‌ها و ارتباطات (۲۳/۷ درصد) مربوط می‌شود.
در مجموع ۳۷/۳ درصد شهروندان میزان احساس عدالت توزیعی در رفاه اجتماعی را پایین و بسیار پایین، ۶۰/۲ درصد متوسط و ۲/۴ درصد بالا و بسیار بالا تلقی نموده‌اند.

بررسی احساس عدالت توزیعی شهروندان خرم آبادی...، هاشمی نیا و همکاران | ۷۳

جدول ۳- میزان احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاه اجتماعی شهروندان خرم‌آبادی در ابعاد نه‌گانه

بعد	شاخص‌ها	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	بازه نمرات	میانگین	انحراف معیار
معیشتی و اقتصادی	غذای کافی، مسکن و سرپناه مناسب، دریافت وام، دریافت یارانه معیشتی، بیمه بازنشستگی، بیمه بیکاری و دریافت مالیات	۲۳	۲۶/۳	۴۸/۵	۲	۰/۲	۳۵-۷	۱۴/۴۳	۲/۳۱
فرصت‌های کار و اشتغال	فرصت استخدام یکسان، دریافت امکانات و وام برای شروع کسب‌وکار و کسب مجوز برای کسب‌وکار	۳۹/۵	۳۹	۱۹/۵	۱/۵	۰/۵	۲۰-۴	۳/۹۵	۱/۴۷
بهداشت و درمان	تعداد کافی پزشکان متخصص، تعداد کافی داروخانه، دریافت اطلاعات بهداشتی و درمانی مناسب، تعداد کافی تخت‌های بیمارستانی برای بستری شدن، بهره‌مندی از آب سالم و بهره‌مندی از بیمه‌های سلامتی و بیمارستانی، بهره‌مندی از خدمات دندانپزشکی	۱۴/۸	۱۵	۵۵/۶	۱۲	۲/۶	۳۵-۷	۱۷/۵۸	۲/۸۴
آموزش	امکان تحصیل رایگان در مدارس، بهره‌مندی از مدارس نوساز و استاندارد، توزیع معلمان در مدارس، سهمیه قبولی در دانشگاه، کیفیت امکانات آموزشی مدارس، کیفیت امکانات ورزشی مدارس، کیفیت آموزش دانشگاه‌ها، توزیع دانشگاه‌ها در شهرهای مختلف، امکان تحصیل دختران	۴۲/۲	۲۳/۴	۴۸/۵	۲	۱/۹	۴۵-۹	۲۰/۱۱	۳/۱۱

۲/۲۱	۱۲/۸۸	۲۵-۵	۲	۱۷	۵۰	۱۵/۹	۱۵/۱	امکان خواب راحت در منزل، ایمنی از تجاوز، امکان بیان نظریات سیاسی بدون ترس، ایمن ماندن از شر دزدها و سرقت‌ها، امکان پیاده‌روی امن در شب	امنیت و آسایش
۲/۴۵	۱۵/۲۱	۲۵-۵	۲/۳	۲۵	۴۹/۵	۱۱/۲	۱۲	آزادی مهاجرت به مناطق مختلف، آزادی حضور در مراسم مذهبی، بهره‌مندی از آزادی انتخاب، آزادی‌های مذهبی و دینی، آزادی آموزش به زبان مادری	آزادی‌های فردی
۲/۱۸	۸/۷۱	۲۵-۵	۰/۱	۵	۳۷/۱	۲۹/۷	۲۸/۱	رعایت عدالت در دادگاه، برابری در رعایت قانون، حق نامزد شدن در انتخابات، حقوق سیاسی، حق بیان اعتراض و نارضایتی	حکمروایی
۲/۹۲	۱۸/۲۴	۲۰-۴	۰/۵	۲۳/۲	۵۷/۱	۹/۱	۱۰/۲	بهره‌مندی از شبکه‌های تلویزیونی، بهره‌مندی از کتاب و روزنامه‌ها، بهره‌مندی از اینترنت، بهره‌مندی از تلفن همراه، اندوختی، بهره‌مندی از امکانات تفریحی و گردشگری، بهره‌مندی از امکانات ورزشی، بهره‌مندی از مراکز فرهنگی و هنری (سینما، سالن، نمایش و...)	میزان بهره‌مندی از رسانه‌ها و ارتباطات
۲/۰۴	۸/۲۱	۱۵-۳	۰/۶	۱۶/۵	۳۹	۲۲/۷	۲۱/۲	میزان تفریح و سرگرمی، بهره‌مندی از امکانات تفریحی و گردشگری، بهره‌مندی از امکانات ورزشی، بهره‌مندی از مراکز فرهنگی و هنری (سینما، سالن، نمایش و...)	تفریح و سرگرمی
۲/۳۹	۱۳/۲۵	-	۱/۱۸	۱۱/۵۷	۴۴/۹۸	۲۱/۳۷	۲۰/۹	میزان احساس عدالت توزیعی در رفاه اجتماعی شهروندان	جمع کلی

۲- ارزیابی برنامه‌های رفاهی دولت‌های پیشین و امید به آینده: بر اساس نتایج جدول در میان سه دولت پیشین، شهروندان برنامه‌های رفاهی دولت خاتمی را بهتر و دولت روحانی را ضعیف‌تر ارزیابی کرده‌اند، در حالی که ۶۷/۳ درصد شهروندان برنامه‌های رفاهی دولت روحانی را بسیار ضعیف تلقی نموده‌اند، فقط ۳ درصد برنامه‌های این دولت را بسیار قوی ارزیابی نموده‌اند. در این میان ۲۰/۲ درصد برنامه‌های دولت خاتمی را بسیار ضعیف، ولی ۴۷ درصد بسیار قوی ارزیابی نموده‌اند.

جدول ۴- توزیع پاسخگویان بر اساس گویه‌های ارزیابی برنامه‌های رفاهی دولت‌های پیشین

ردیف	ارزیابی برنامه‌های رفاهی دولت‌های پیشین	بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	قوی	بسیار قوی	میانگین (۱-۵)
۱	سید محمد خاتمی (دولت اصلاحات)	۲۰/۲	۱۴/۶	۳۷/۸	۱۵/۹	۱۱/۵	۲/۹۷
۲	محمود احمدی‌نژاد (دولت عدالت و توسعه)	۲۱	۱۶/۸	۳۱/۲	۲۰/۲	۱۰/۷	۲/۹۷
۳	حسن روحانی (دولت تدبیر و امید)	۶۷/۳	۱۶/۸	۱۲/۷	۲/۴	۰/۷	۱/۵۶

در امید به برنامه‌های رفاهی دولت آینده نیز ۳۱/۵ درصد معتقدند وضعیت بد یا بدتر خواهد شد، ۲۵/۷ درصد معتقد به بهبود وضعیت هستند و ۴۲/۹ درصد نیز معتقد به عدم تغییر وضعیت هستند.

جدول ۵- توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان بر اساس امید به برنامه‌های رفاهی دولت آینده

توزیع	بسیار بدتر خواهد بود	بدتر خواهد بود	تفاوت چندانی نخواهد کرد	بهبتر خواهد شد	بسیار بهتر خواهد شد	میانگین (۱-۵)
درصد	۱۷/۸	۱۳/۷	۴۲/۹	۲۱/۲	۴/۴	۲/۸۱

۳- رابطه بین متغیرهای مستقل و احساس عدالت توزیعی: قبل از بررسی رابطه میان متغیرهای مستقل با متغیرهای وابسته (احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت)

باید از آزمون نرمال بودن توزیع نمونه استفاده نمود تا بتوان بر آن اساس با انتخاب آزمون‌های مناسب، فرضیه‌ها را آزمون نمود. بدین منظور از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف^۱ استفاده شد. سطح معناداری در تمام متغیرها بالاتر از ۰/۰۵ بود و نرمال بودن توزیع نمونه مورد مطالعه پذیرفته شد، در نتیجه از دو آزمون عمده همبستگی و رگرسیون خطی استفاده گردید.

در این بخش به بررسی ضرایب همبستگی حاصل از آزمون‌ها می‌پردازیم. این بررسی به ما کمک می‌کند تا فرضیه‌های پژوهش را آزمون کنیم.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان از تأیید اکثریت فرضیه‌ها دارد. نتایج نشان می‌دهد بیشتر متغیرهای مستقل با احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت در سطح اطمینان بالاتر از ۹۵ درصد معنی‌داری رابطه دارند. از میان متغیرهای مختلف متغیرهای نیازمندی‌های رفاهی اجتماعی (با مقدار ۰/۵۷۰)، میزان اعتماد به برنامه‌های رفاهی دولت (با مقدار ۰/۵۴۲)، نیازمندی‌های فردی (با مقدار ۰/۴۴۷)، میزان سرمایه اقتصادی (با مقدار ۰/۳۰۰) به ترتیب دارای همبستگی قوی‌تری با متغیر تابع هستند.

جدول ۶- ضرایب همبستگی متغیرهای مستقل با احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت

متغیرهای مستقل	ضریب همبستگی با عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت	متغیرهای مستقل	ضریب همبستگی با عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت
میزان مصرف فرهنگی	۰/۲۰***	میزان عمل به شعائر دینی	۰/۲۶***
میزان مصرف رسانه‌ای	۰/۱۸***	نیازمندی‌های فردی	۰/۴۸***
میزان سرمایه اقتصادی	۰/۳۰***	نیازمندی‌های رفاهی اجتماعی	۰/۷۰***
میزان سرمایه اجتماعی	۰/۲۳***	درصد نسبت شاغلین به تعداد کل اعضای خانواده	۰/۱۷
میزان اعتماد به برنامه‌های رفاهی دولت	۰/۵۴***		

همچنین آزمون فرضیه‌های تفاوت نیز نشان می‌دهد متغیرهای گروه‌های سنی، نگرش به سهم وظایف مردم - دولت در ایجاد رفاه، گرایش سیاسی، میزان اعتماد به تحلیل رسانه‌های داخلی درباره برنامه‌های رفاهی دولت رابطه معناداری دارند، اما بقیه متغیرها شامل جنسیت، تحصیلات، وضعیت اشتغال، بین ابتلا شهروند یا یکی از اعضای خانواده به بیماری‌های خاص، میزان اعتماد به تحلیل رسانه‌های خارجی درباره برنامه‌های رفاهی دولت معنادار نیستند.

جدول ۷- مقایسه میانگین احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت به تفکیک برخی

متغیرهای اسمی و ترتیبی

سطح معناداری	F یا t	متغیرهای مستقل
*۰/۰۵	۲/۲۵	گروه‌های سنی
۰/۹۶	۲/۳۵	جنسیت
۰/۳۹	۱/۰۶	تحصیلات
۰/۰۸	۲/۰۱	وضعیت اشتغال
۰/۰۵	۰/۱۳	بین ابتلا شهروند یا یکی از اعضای خانواده به بیماری‌های خاص
**۰/۰۰۱	۴/۵۲	نگرش به سهم وظایف مردم - دولت در ایجاد رفاه
**۰/۰۰۰	۶/۸۵	گرایش سیاسی
۰/۲۳	۱/۴۲	میزان اعتماد به تحلیل رسانه‌های خارجی درباره برنامه‌های رفاهی دولت
**۰/۰۰۰	۱۹/۷۴	میزان اعتماد به تحلیل رسانه‌های داخلی درباره برنامه‌های رفاهی دولت

۴ - عوامل مؤثر بر احساس عدالت توزیعی: به منظور تعیین سهم و تأثیر متغیرهای عمده تحقیق در تبیین و پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته (احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت) از تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر استفاده شد. در تحلیل نهایی رگرسیون متغیر «احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت»، به شیوه هم‌زمان از مجموع متغیرهای مختلف مستقل که وارد تحلیل شده‌اند، متغیرهای زیر معنی‌دار هستند: سرمایه اقتصادی، مصرف فرهنگی، نیازمندی‌های رفاهی (فردی)، نیازمندی‌های رفاهی

(اجتماعی)، میزان عمل به شعایر دینی، اعتماد به تحلیل رسانه‌های داخلی، نوع رفاه در منطقه زندگی. سایر متغیرها شامل سرمایه اجتماعی، اعتماد به تحلیل رسانه‌های خارجی، تحصیلات و وضعیت اشتغال رابطه معناداری از خود نشان نداده‌اند.

یافته‌های تحلیل رگرسیون حاکی از آن است که اثر خالص متغیر نیازمندی‌های رفاهی (اجتماعی) بیش از دیگر متغیرهای مستقل می‌باشد؛ در بین تأثیرهای غیرمستقیم، متغیر سرمایه اقتصادی با بتای ۰/۱۵۷ و در تأثیرهای کل، متغیر نیازمندی‌های رفاهی (اجتماعی) با بتای ۰/۵۱۵ بیش‌ترین میزان تأثیر را بر متغیر میزان احساس عدالت توزیعی در رفاه اجتماعی داشته است.

جدول ۸- اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

رتبه	متغیر	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل
۱	میزان نیازمندی‌های رفاهی (اجتماعی)	۰/۴۳	۰/۰۸	۰/۵۱
۲	میزان نیازمندی‌های رفاهی (فردی)	۰/۲۷	۰/۰۷	۰/۳۴
۳	سرمایه اقتصادی	۰/۰۹۷	۰/۱۶	۰/۲۵
۴	نوع رفاه در منطقه زندگی	۰/۰۹	۰/۱۵	۰/۲۴
۵	اعتماد به تحلیل رسانه‌های داخلی	۰/۱۹	-	۰/۱۹
۶	میزان عمل به شعایر دینی	۰/۱۱	۰/۰۶	۰/۱۷
۷	مصرف فرهنگی	۰/۰۹	۰/۰۱	۰/۱۱
۸	میزان سرمایه اجتماعی	-	۰/۰۹	۰/۰۹
۹	تحصیلات	-	۰/۰۷	۰/۰۷
۱۰	وضعیت اشتغال	-	۰/۰۲	۰/۰۲
۱۱	اعتماد به تحلیل رسانه‌های خارجی	-	-	-

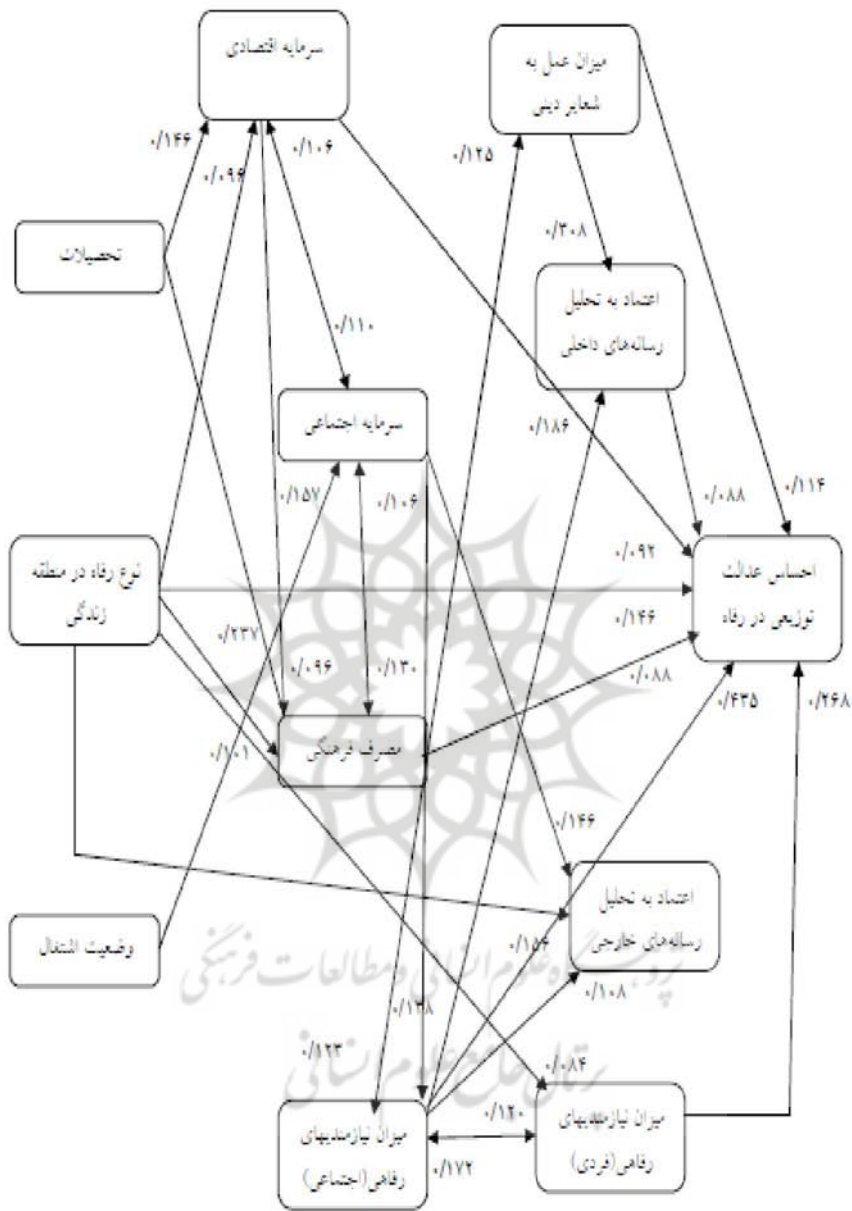
مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها ۰/۷۲ نشان می‌دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل و متغیر وابسته همبستگی نسبتاً قوی وجود دارد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده

۰/۵۱ نیز نشان می‌دهد مجموعه متغیرهای مستقل، ۵۰/۸ درصد، یعنی نیمی از واریانس متغیر میزان احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاه اجتماعی را پیش‌بینی می‌کنند. با انجام تحلیل مسیر، متغیرهای مؤثر اصلی و میانی شناسایی شدند و دیاگرام مربوطه ترسیم گردید (نمودار ۱).

جدول ۹- نتایج رگرسیون متغیر احساس عدالت توزیعی در رفاه اجتماعی بر متغیرهای مستقل به

روش هم‌زمان

سطح معنی‌داری (Sig)	مقدار t	ضرایب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده بتا (Beta)	مدل
۰/۲۰	۱/۲۷	۰/۰۵	سرمایه اجتماعی
۰/۰۴	۲/۰۸	۰/۰۹	سرمایه اقتصادی
۰/۰۱	۲/۵۹	۰/۱۰	مصرف فرهنگی
۰/۰۰	۶/۱۳	۰/۲۷	نیازمندی‌های رفاهی (فردی)
۰/۰۰	۱۱/۶۸۹	۰/۴۳	نیازمندی‌های رفاهی (اجتماعی)
۰/۰۰۴	۲/۹۰۸	۰/۱۱	میزان عمل به شعایر دینی
۰/۰۰۰	۴/۷۸	۰/۱۹	اعتماد به تحلیل رسانه‌های داخلی
۰/۴۶	۰/۷۳	۰/۰۳	اعتماد به تحلیل رسانه‌های خارجی
۰/۶۰	-۰/۵۳	-۰/۰۲	تحصیلات
۰/۰۱	۲/۴۱	۰/۰۹	نوع رفاه در منطقه زندگی
۰/۵۷	۰/۵۶	۰/۰۲۱	وضعیت اشتغال
۳۹/۰۶		F	نتایج تحلیل واریانس
۰/۰۰۰		Sig.	
	۰/۵۲۲		ضریب تعیین R2
	۰/۵۰۸		ضریب تعیین تعدیل شده

نمودار ۱- دیاگرام تحلیل مسیر

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد میزان احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاه اجتماعی شهروندان خرم‌آبادی پایین و این احساس فقط در ۲/۴ درصد از افراد بالاست، در میان ابعاد مختلف نیز آن‌ها در توزیع فرصت‌های کار و اشتغال و حکمروایی، تبعیض بیشتری را احساس می‌کنند، اما در ابعاد آزادی‌های فردی و بهره‌مندی از رسانه‌ها و ارتباطات، این احساس به حداقل می‌رسد. این ذهنیت در توزیع فرصت‌های کار و اشتغال، بازتاب جایگاه استان لرستان در جغرافیای توزیع فرصت‌های کار و اشتغال کشور است.

بر اساس نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در سال ۱۳۹۹ از سوی مرکز آمار ایران، لرستان با نرخ بیکاری ۱۵/۲ درصد در صدر جدول نرخ بیکاری قرار گرفته است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۹). احساس تبعیض بالا در بعد حکمروایی نیز بازتاب شاخص‌های رعایت عدالت در دادگاه، برابری در رعایت قانون، حق نامزد شدن در انتخابات، حقوق سیاسی، حق بیان اعتراض و نارضایتی است. با توجه به تشابه فرهنگی و همسانی مذهبی مردم خرم‌آباد با فرهنگ و مذهب غالب کشور، در بعد آزادی‌های فردی، احساس تبعیض در حد پایینی است. از طرف دیگر گسترش رسانه‌های مختلف دیداری و شنیداری به ویژه شبکه‌های مجازی در مناطق مختلف کشور موجب شده است در بهره‌مندی از رسانه‌ها و ارتباطات نیز احساس تبعیض در حد پایینی قرار داشته باشد.

شهروندان در میان سه دولت پیشین، برنامه‌های رفاهی دولت خاتمی را بهتر و دولت روحانی را ضعیف‌تر ارزیابی کرده‌اند. در امید به برنامه‌های رفاهی دولت آینده نیز فقط ۳۱/۵ درصد معتقد به بهبود وضعیت رفاهی هستند و اکثریت جمعیت معتقد به ثبات وضعیت یا حتی بدتر شدن وضعیت هستند. این نگاه بدبینانه به آینده رفاهی کشور نیازمند تأمل است.

نتایج پژوهش با چارچوب نظری انتخاب‌شده، یعنی نظریه گیدنز مطابقت دارد. به این معنا که نحوه توزیع منابع و امکانات در برنامه‌های رفاهی دولت‌ها بر اساس قواعد و منابع موجود سازماندهی می‌شود و ارزیابی شهروندان از این برنامه‌ها در احساس آن‌ها نسبت به

عدالت توزیعی نمود پیدا می‌کند. این ارزیابی تحت تأثیر متغیرهای مختلف اجتماعی از جمله پایگاه اقتصادی - اجتماعی، جنسیت، نفوذ رسانه‌ها، جهت‌گیری‌های ارزشی - سیاسی قرار دارد که میزان نیاز افراد تحت تأثیر آن‌ها است.

بررسی فرضیه‌ها نیز نشان داد متغیرهای نیازمندی‌های رفاهی اجتماعی، میزان اعتماد به برنامه‌های رفاهی دولت، نیازمندی‌های فردی، میزان سرمایه اقتصادی دارای همبستگی قوی‌تری با متغیر احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت هستند. همچنین آزمون فرضیه‌های تفاوت نیز نشان داد در میزان احساسات عدالت توزیعی بر اساس متغیرهای گروه‌های سنی، نگرش به سهم وظایف مردم - دولت در ایجاد رفاه، گرایش سیاسی، میزان اعتماد به تحلیل رسانه‌های داخلی درباره برنامه‌های رفاهی دولت تفاوت معناداری وجود دارد. برخی نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش حاضر، هم‌راستا با نتایج معدودی از پژوهش‌های حوزه رفاه است.

از جمله رابطه بین اعتماد با مقوله رفاه در پژوهش‌های شایگان (۱۳۸۹) و فیروزآبادی و حسینی (۱۳۹۲) و رابطه دو متغیر دینداری و منطقه مسکونی با میزان احساس عدالت در بین افراد در پژوهش هزارجریبی (۱۳۹۰) مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین تمایز مقولات رفاهی بر اساس گرایش سیاسی در پژوهش سالار زاده و شیخی (۱۳۸۶) تبیین شده است، هرچند ارتباط بین سرمایه اجتماعی با متغیرهای رفاهی در پژوهش هزارجریبی و مردوخ روحانی (۱۳۹۱)، زاهدی و همکاران (۱۳۸۸)، طولابی نژاد و همکاران (۱۳۹۷) و حیدری ساربان (۱۳۹۴) مورد تأیید قرار گرفته است، اما احساس عدالت توزیعی در برنامه‌های رفاهی دولت، متغیری متفاوت از خود رفاه اجتماعی است؛ بر این اساس، نتایج پژوهش حاضر با این پژوهش‌ها در متغیر سرمایه اجتماعی قابل تطبیق و مقایسه نیست.

بر اساس تحلیل رگرسیونی، عوامل تأثیرگذار بر این احساس را می‌توان به عوامل اقتصادی شامل سرمایه اقتصادی، نیازمندی‌های رفاهی (فردی)، نیازمندی‌های رفاهی (اجتماعی) و نوع رفاه در منطقه زندگی و عوامل فرهنگی شامل مصرف فرهنگی، میزان عمل به شعایر دینی و اعتماد به تحلیل رسانه‌های داخلی دسته‌بندی نمود. اثر خالص بالای

متغیر نیازمندی‌های رفاهی (اجتماعی) نشان می‌دهد این متغیر عامل مهم پیش‌بینی کننده در تغییرات متغیر تابع است. در این میان میزان سرمایه اجتماعی، اعتماد به تحلیل رسانه‌های خارجی، میزان تحصیلات و وضعیت اشتغال تأثیر معناداری بر روی این احساس ندارند. فارغ شدن احساس عدالت توزیعی از این متغیرها نشان‌دهنده تنزل در هرم نیازهای مازلو و گویای شرایط نامناسب اقتصادی کشور است.

به نظر می‌رسد عوامل اقتصادی به ویژه نیازهای فردی و اجتماعی در بحران اقتصادی سه سال اخیر کشور و شیوع بیماری کرونا و اثرات مخرب اجتماعی و اقتصادی آن اهمیت دوچندانی یافته‌اند. در این سال‌ها استیلاي جو ناامیدی، احساس عدالت توزیعی را در ابعاد مختلف رفاه تنزل داده است. با توجه به نرخ بالای بیکاری شهر خرم‌آباد مشخص است بقیه شاخص‌های رفاه نیز که تابعی از کار و اشتغال هستند تنزل خواهند یافت و این عینیت غیرقابل انکار، در ذهنیت شهروندان نیز بازتاب خواهد یافت.

بر اساس نتایج پژوهش، لازم است:

- سیاست‌گذاری‌های رفاهی کشور بر اساس بحران اقتصادی چند سال اخیر و تبعات ناشی از شیوع بیماری کرونا مورد بازبینی قرار گیرد، چراکه وضعیت نیازمندی‌های شهروندان در چند سال اخیر در مقایسه با سال‌های گذشته تغییر یافته است.

- با وجود شکل‌گیری طرح نظام جامع رفاه در دولت‌های پیشین عزم جدی برای اجرا و تحقق آن وجود نداشته است. یکی از موانع جدی در این کار آن است که نه تنها در نگاه بسیاری از شهروندان، بلکه حتی سیاست‌گذاران کشور رفع نیازمندی‌ها بیشتر مرتبط با نهادهای حمایتی و سازمان‌های فرا دولتی مانند کمیته امداد و مؤسسات خیریه است. بر این اساس لازم است برای رهایی از این نگاه، تحقق وظایف اجتماعی حوزه رفاه گستره آن گونه که در قانون اساسی مطرح شده دوباره بازتعریف مفهومی و عملیاتی گردد.

- در سیاست‌های رفاهی کشور توجه به مناطق محروم استانی و شاخص‌های قومیتی ضرورت دارد. بر اساس نتایج پژوهش حاضرترمیم احساس عدالت توزیعی در ابعاد

۸۴ | فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی | سال چهاردهم | شماره ۵۵ | تابستان ۱۴۰۲

مختلف رفاه، زمانی قابل تحقق است که وضعیت این شهر به عنوان مرکز استان لرستان در ابعاد نه‌گانه رفاه به ویژه اشتغال بهبود یابد.

تعارض منافع

ذکر تعارض منافع ندارم.

سپاسگزاری

از تمامی عزیزانی که بنده را در نوشتن این مقاله راهنمایی کردند، به خصوص اساتید بزرگوارم، تشکر می‌شود.

ORCID

Meisam Hasheminiya <http://orcid.org/0000-0001-8275-4380>

Rahmatollah Amirahmadi <http://orcid.org/0000-0003-2677-9000>

Hosein Abolhasan tanhaei <http://orcid.org/0000-0002-9013-7224>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- احمدوند، مصطفی؛ هدایتی نیا، سعید و عبدالهی، خسرو. (۱۳۹۱)، «بررسی تأثیر رفاه و سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی در مناطق روستایی شهرستان بویراحمد»، پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، دوره اول، شماره ۲: ۸۹-۱۱.
- استونز، راب. (۱۳۸۵)، *متفکران بزرگ جامعه‌شناسی*، ترجمه: مهرداد میردامادی، تهران: نشر مرکز.
- امید، رضا. (۱۳۹۸)، «تحلیل تعارض در سیاست‌گذاری اجتماعی؛ بررسی فرایند تدوین قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی»، *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، دوره هشتم، شماره ۳: ۶۳۹-۶۶۸.
- باری، نورمن. (۱۳۸۰)، *رفاه اجتماعی*، ترجمه: سید اکبر میرحسینی و سیدمرتضی نوربخش، تهران: انتشارات سمت.
- بکر، هنک و ونکلی، فرنک. (۱۳۸۸)، *راهنمای بین‌المللی برآورد پیامدهای اجتماعی*، ترجمه: هادی جلیلی، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان و دفتر مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.
- چلی، مسعود. (۱۳۷۷)، *جامعه‌شناسی نظم*، تهران: نشر نی.
- حق‌جو، ناصر. (۱۳۸۱)، «رفاه اجتماعی و توسعه (مروری بر کارکرد برخی نهادهای حمایتی در ایران)»، *رفاه اجتماعی*، دوره دوم، شماره ۶: ۷۵-۹۶.
- حیدری ساریان، وکیل. (۱۳۹۴)، «تبیین عوامل مؤثر بر ارتقای رفاه اجتماعی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: شهرستان مشگین‌شهر)»، *پژوهش‌های جغرافیای انسانی (پژوهش‌های جغرافیایی)*، دوره چهارم و هفتم، شماره ۴: ۶۵۷-۶۷۲.
- حیدری ساریان، وکیل؛ یاری حصار، ارسطو و صائب، شراره. (۱۳۹۵)، «بررسی اثرات گرسنگی بر ارتقای شاخص‌های رفاه اجتماعی (مورد مطالعه: روستای اونار و کوچق، شهرستان مشگین‌شهر)»، *رفاه اجتماعی*، دوره شانزدهم، شماره ۶۳: ۱۲۷-۱۵۷.
- خستو، مریم و یاحقی، مرضیه. (۱۳۹۷)، «تحلیل و ارزیابی شاخص‌های رفاه اجتماعی در نواحی شهری با تأکید بر رویکرد عدالت (مطالعه موردی: نواحی منطقه ۱ شهر قزوین)»، *پژوهش‌های جغرافیای انسانی (پژوهش‌های جغرافیایی)*، دوره پنجاهم، شماره ۲: ۲۹۷-۳۱۵.
- دین، هارتلی. (۱۳۸۸)، *سیاست‌گذاری اجتماعی*، ترجمه: عبدالله بیچرانلو، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

- راولز، جان. (۱۳۸۵)، *عدالت به مثابه انصاف*، ترجمه: عرفان ثابتی، تهران: انتشارات ققنوس، چاپ دوم.
- رفیعی، حسن؛ محقق، کمال سید حسین؛ سجادی، حمیرا؛ عباسیان، عزت‌اله و رهگذر، مهدی. (۱۳۹۴)، «نظر متخصصان ایرانی در مورد ابعاد و بیانگرهای شاخص رفاه اجتماعی ایران: یک مطالعه دلفی»، *رفاه اجتماعی*، دوره پانزدهم، شماره ۵۸ (رفاه و ناتوانی): ۱۲۱-۱۳۶.
- زاهدی مازندرانی، محمدجواد. (۱۳۸۲)، *توسعه و نابرابری*، تهران: انتشارات مازیار.
- زاهدی، محمدجواد و نوایی لواسانی، محمود. (۱۳۹۵)، «ارزیابی برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران از منظر بازنمایی و کاربست نظریه‌های رفاه و عدالت اجتماعی (با تأکید بر برنامه پنجم توسعه)»، *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، دوره پنجم، شماره ۱: ۴۳-۷۸.
- سالارزاده، نادر و شیخی، محمد. (۱۳۸۶)، «بررسی میزان توجه نمایندگان دوره‌های چهارم و ششم مجلس شورای اسلامی به مقولات مختلف رفاه اجتماعی»، *فصلنامه علوم اجتماعی*، دوره چهاردهم، شماره ۳۹-۳۸: ۱۷۳-۲۰۲.
- شایگان، فریبا. (۱۳۸۹)، «نگرش نسبت به رفاه اجتماعی - اقتصادی و رابطه آن با اعتماد سیاسی در شهر تهران»، *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، دوره دوم، شماره ۳: ۱۴۵-۱۷۸.
- شکوری، علی و امیدی، حسن. (۱۳۹۷)، «بررسی تأثیر ایجاد منطقه آزاد ارس بر رفاه اجتماعی جامعه محلی از منظر ساکنان»، *توسعه محلی روستایی - شهری (توسعه روستایی)*، دوره یازدهم، شماره ۱: ۴۹-۷۴.
- شهریار، حیدر. (۱۳۹۳)، «تطبیقی گرایش سیاسی دانشجویان دانشگاه تهران»، *فصلنامه دانش سیاسی*، دوره دوم، شماره ۲۰: ۶۳-۱۰۱.
- طولابی‌نژاد، مهرشاد؛ قنبری، سیروس و شایان، محسن. (۱۳۹۷)، «بررسی اثرات سرمایه اجتماعی بر رفاه خانوارهای روستایی (مطالعه موردی: دهستان میانکوه شرقی)»، *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، دوره بیست و دوم، شماره ۶۶: ۱۶۳-۱۸۵.
- عبادی، جعفر؛ شهیکی تاش، محمد نبی و درویشی، باقر. (۱۳۹۱)، «تغییرات رفاه اجتماعی در ایران (رهیافت پارتویی و غیر پارتویی از تابع کاردینالی رفاه اجتماعی)»، *مطالعات و سیاست‌های اقتصادی (سیاست‌های اقتصادی - نامه مفید)*، دوره هشتم (۱۸)، شماره ۱ (۹۰): ۳-۲۴.

بررسی احساس عدالت توزیعی شهروندان خرم آبادی...، هاشمی نیا و همکاران | ۸۷

- عینالی، جمشید و طاهرخانی، مهدی. (۱۳۸۴)، «ارزیابی عملکرد مجتمع‌های خدمات بهزیستی در رفاه و توسعه روستایی (شهرستان خدابنده)»، فصلنامه مدرس علوم انسانی، دوره نهم، شماره ۴: ۷۳-۵۵.

- فیتزیاتریک، تونی. (۱۳۸۱)، نظریه رفاه (سیاست اجتماعی)، ترجمه: هرمز همایون پور، تهران: مؤسسه عالی تأمین اجتماعی.

- فیروزآبادی، سید احمد و حسینی، سید رسول. (۱۳۹۲)، «رابطه اعتماد، آگاهی و شبکه‌های اجتماعی با رفاه اجتماعی در شهر تهران»، رفاه اجتماعی، دوره سیزدهم، شماره ۴۹: ۷-۳۳.

- قاسمی اردهابی، علی. (۱۳۸۷)، «بررسی تطبیقی وضعیت رفاه در خانوارهای شهری و روستایی»، فصلنامه روستا و توسعه، سال یازدهم، شماره ۲: ۱-۲۰.

- گرب، ادوارد ج. (۱۳۷۳)، نابرابری اجتماعی - دیدگاه نظریه پردازان کلاسیک و معاصر، ترجمه: محمد سیاهپوش؛ احمدرضا غروری زاده، تهران: نشر معاصر.

- گولد، جولیس و ل کولب، ویلیام. (۱۳۸۴)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه: گروه مترجمان به کوشش محمدجواد زاهدی، تهران: انتشارات مازیار.

- گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۳)، جامعه‌شناسی، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.

- لطیفی، غلامرضا؛ قره‌باغی، حمید؛ حاج‌علی‌اکبری، فیروزه و شامی، رضا. (۱۳۹۶)، «بررسی نقش برنامه‌ریزی ناحیه‌ای بر رفاه اجتماعی از دیدگاه مردم»، برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره هشتم، شماره ۳۱: ۱-۲۴.

- لطیفی، غلامرضا و قائم‌پور، محمدعلی. (۱۳۹۵)، «تأثیر مناطق ویژه اقتصادی بر رفاه و توسعه اجتماعی مناطق شهری و روستایی (مطالعه موردی: منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان)»، برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره هفتم، شماره ۲۷: ۱۸۹-۲۲۴.

- محققیان، زهرا و پرچم، اعظم. (۱۳۹۱)، «ماهیت امید، مقایسه تطبیقی بین اسلام و مسیحیت»، مجله معرفت ادیان، سال چهارم، شماره ۱: ۷-۲۶.

- مدنی قهفرخی، سعید. (۱۳۸۱)، «مبانی اختلافی در طراحی نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی»، رفاه اجتماعی، دوره اول، شماره ۴: ۴۵-۶۲.

- موسی‌خانی، غلامرضا. (۱۳۷۸)، تجزیه و تحلیل رفاه اجتماعی در ایران و اثرپذیری آن از نابرابری درآمدی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه اقتصاد، دانشگاه شیراز.

- مهربان، وحید. (۱۳۹۱)، «سلامت خانوارهای روستایی و رفاه اجتماعی رالزی در ایران»، *رفاه اجتماعی*، دوره دوازدهم، شماره ۴۷ (سلامت ۱): ۶۱-۸۳.
- میرزاده، حجت و پرزادی، طاهر. (۱۳۹۶)، «توسعه منطقه‌ای در ایران با رویکرد عدالت توزیعی»، *جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری*، دوره هجدهم، شماره ۵۰: ۱۷۹-۱۹۸.
- نیعمایی، بنیامین و شکوری، علی. (۱۳۹۵)، «چالش‌های اجرای نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی در ایران دهه ۹۰»، *رفاه اجتماعی*، دوره شانزدهم، شماره ۶۳: ۹-۵۳.
- نیلی، فرهاد. (۱۳۷۵)، «رشد اقتصادی، توزیع درآمد و رفاه اجتماعی در سال‌های ۱۳۶۱ تا ۱۳۷۱»، *مجله برنامه و بودجه*، شماره ۱: ۴۷-۶۲.
- هزارجریبی، جعفر و صفری شالی، رضا. (۱۳۹۰)، «رفاه اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن؛ مطالعه موردی شهر تهران»، *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، سال دوم، شماره ۵: ۱-۲۲.
- هزارجریبی، جعفر و مردوخ روحانی، احسان. (۱۳۹۱)، بررسی رابطه رفاه اجتماعی و سرمایه اجتماعی در شهر سنندج»، *جامعه‌شناسی کاربردی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان)*، دوره بیست و سوم، شماره ۱ (پیاپی ۴۵): ۳۵-۵۰.
- یوسفی شیخ رباط، محمدرضا. (۱۳۸۴)، «بررسی تغییرات سطح رفاه اجتماعی مناطق شهری و روستایی (مطالعه موردی ایران ۱۳۷۸-۱۳۶۸)»، *نامه مفید*، دوره یازدهم، شماره ۴۸ (نامه اقتصادی): ۳-۱۸.

- Brehm, Joan. (2003). *Amenity Migration and Social Change: Expanding the Concept of Community Attachment and its Relationship to Dimensions of Well-being in the Rural West*. Utah: Utah State University, Department of Sociology.
- Chelladurai Packianathan., and Shannon Kerwin. (2006). *Human Resource Management in Sport and Recreation*. Illinois: Human Kinetic.
- Clarke, Matthew., and Sardar M.N. Islam. (2009). *Economic Growth and Social Wellbeing: Operationalizing Normative Social Choice Theory*. Amsterdam: Elsevier Science Ltd.
- Folger, Robert., and Russel Cropanzano. (1998). *Organizational Justice and Human Resource Manangement*. New York: Sage Publications.
- Giddens, Anthony. (1984). *The Constitution of Culture*. New York: Basic Book Press.

- Giddens, Anthony. (2006). *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Greenberg, Jerald., and Kimberly S. Scott. (1996). *Why Do Workers Bite the Hands that Feed them Employee theft as a Social Exchange Process*. California: JAI Press.
- Hewstone, Miles., and Wolfgang Strobe. (2001). *Introduction to Social Psychology*. Hoboken: Blackwell Publishers.
- Legatum Prosperity IndexTM. (2014). [http://www. Prosperity.com](http://www.Prosperty.com).
- Hardi, Peter., and Terrence Zdan, (Eds.). (1997). *Assessing Progress Toward Sustainability in Developing Countries*. Winnipeg: International Institut for Sustainable Development (IISD).
- Raphael, Dennis. (2001). "Making the Links between Community Structure and Individual Well-being: Community Quality of Life in Riverdale." *Health & Place*, 4(7), 179-196.
- Shaw-Miller, Simon. (1985). "Theories of Socialpsychology". USA, *Balancing Psychological Assessments: Including Strengths and Hope in Client Reports*. *Journal of Clinical Psychology*, 62(1), 33-46.
- Titmuss, Richard M. (1968). *Commitment to Welfare*. London: Allen & Unwin.
- Tornblom, Kjell Y., and Dan R Jonsson. (1985). "Sub Rules of the Equality and Contribution Principles: Their Perceived Fairness in Distribution and Retribution." *Social Psychology Quarterly*, 48(3), 249-261.
- Turner, Stephen P., and Paul A. Roth. (Edt). (2003). *The Blackwell Guide to the Philosophy of the Social Siences*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Verba, Sidney., Kay Lehman Schlozman, and Henry E Brady. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Vouvaki, Dimitra., and Anastasios Xepapadeas. (2008). "Changes in Social Welfare and Sustainability: Theoretical Issues and Empirical Evidence." *Ecological Economics*, 67(3), 473-484.
- Walzer, Michael. (1990). "The Communitarian Critique of Liberalism." *Political Theory*, 18(1), 6-23.

استناد به این مقاله: هاشمی نیا، میثم؛ امیراحمدی، رحمت الله و تنهایی، حسین ابوالحسن. (۱۴۰۲). بررسی احساس عدالت توزیعی شهروندان خرم آبادی در برنامه‌های رفاهی دولت. فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۱۴ (۵۵)، ۴۷-۸۹.

Social Development and Welfare Planning Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.